

L/C

binder ij

BIBLIOTHEEK K.M.A.
Postbus 90.154
4800 RG BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Zuidafrikaans
materieel
voor ZAVO?
Elands 90 (links)
en 60 volgen
Buffel gnvtn

(zie biz. 529)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:

Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:

K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis

brigade-generaal der infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baaij

commodore van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

R. B. J. Bongers

majoor der cavalerie

Ir. G. M. van der Laan

kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse

kolonel van de Koninklijke luchtmacht

drs. J. W. M. Schulten

luitenant-kolonel van de verbindingdienst

CORRESPONDENTIE:

Grote Marktstraat 40, 2511 BJ
Den Haag. Tel. (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar.
Losse nummers f 2,75

ADVERTENTIES:

Info-pers, Dubloen 56, 3641 ND
Mijdrecht, tel. (02979) 44 21
Contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

528 Officiële mededelingen van de Koninklijke land-
machten en de Koninklijke luchtmacht

529 Kansen voor een ZAVO?

531 De scherven van de Sjahdenfreude, door J. R. Even-
huis, journalist

541 De Spaans-Amerikaanse oorlog van 1898, door H.
Toorenvliet, publicist

548 De operatie „Vrede voor Galilea”, door Th. G. Wolt-
jer, adjudant-onderofficier instructeur

561 Belangenbehartiging. Waarom het lidmaatschap van
de NOV noodzakelijk is, door H. W. M. Hopman, ma-
joor voor speciale diensten van de Koninklijke lucht-
macht, secretaris Nederlandse Officiëren Vereniging

566 Boeken

569 Aanwijzingen voor medewerkers

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 81006(55.15/17)/LuO 81506 (55.15/17). Regeling uitkering t.b.v. werkloze schoolverlaters uit gezinnen van defensiewerknemers in het buitenland (herdruk, april 1982).

LaO 82003(91.1/38). Aanvulling van opschriften op het vaandel van het Regiment infanterie Oranje-Gelderland.

LaO 82004(78/492). Examenregeling militair-muziektechnische vorming.

LaO 82005(78/493)/LuO 82504 (78/172). Interimregeling examens KMA 1982.

LuO 82503(53/70). Herkeuring KLu-personeel Nederlandse Antillen.

LaO 82006(57/75)/LuO 82505 (57/60). Beheer ceremoniële tenuen.

LaO 78004(55.17/88)/LuO 78503 (55.17/85). Regeling financiële voorzieningen en verplaatsing militairen land- en luchtmacht 1977 (herdruk, juli 1982).

LaO 82008(55.1/9an)/LuO 82506 (55.1/9ak). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen KL en KLu (42e wijziging).

LaO 82009(55.14/44)/LuO 82507 (55.14/45). Regeling m.b.t. het brengen ten laste van het rijk van kosten, verbonden aan consumpties bij vergaderingen.

Lumed 515-82(78/147 h). Opleiding algemene ontwikkeling voor toelating tot de opleiding tot officier speciale diensten van de KLu.

Lamed 018-82(55.5/85)/Lumed 516-82(55.5/82). Inkomensgrens vrijwillige ziekenfondsverzekering.

Lamed 020-82(78/496). Opleiding tot officier-munitietechnicus.

Lamed 021-82(51.13/55). Overplaatsing van officieren naar het dienstvak van de geneeskundige troepen.

Lamed 022-82(51.13/56). Overplaatsing van eerste luitenants naar het wapen der Koninklijke marechaussee.

Lumed 518-82(51.13/20). Overgang naar het wapen der Koninklijke marechaussee.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

VS 2-1014, 5e druk (Gebruik oefen- en schietterreinen). Deze nieuwe druk dient ter vervanging van de uit 1964 daterende 4e druk van VS 2-1014/1 en VS 2-1014/2. Aangezien de nieuwe druk een interservice-uitgave is, wordt de bewaking/vaststelling toegewezen aan de C-LAS; de verantwoordelijkheid m.b.t. de samenstelling van dit VS berust bij C-COKL.

VS 6-20/2, 2e druk (De inzet van de veldartillerie). De invoering van de nieuwe druk van dit voor-

schrift is noodzakelijk wegens: gewijzigde tactische opvattingen, de instroming van nieuw materieel, en de aansluiting op vernieuwde VS'n 6-20/1, 6-101 en 6-140.

VS 17-210 (De mortier 4.2. - Cavalerie). Dit nieuwe voorschrift dient ter vervanging van de VS'n 9-571/3 en 9-571/4, die zijn verouderd als gevolg van: de invoering van een nieuwe rekentafel, de verbetering van de munitie, en de wijziging van de diverse schiettechnieken.

VS 17-410/2 (Schiettechniek Leopard 2). De behoefte aan dit nieuwe voorschrift bij de tank- resp. verkenningbataljons is ontstaan door de invoering van de tank Leopard 2 bij de cavalerie-eenheden.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Kansen voor een ZAVO?

MS Bij het in kaart brengen van de huidige machtsposities in de wereld blijkt het uitgestrekte gebied van de Zuidelijke Atlantische Oceaan met de daaraan grenzende landen weinig anders te zijn dan een grote vlek van onbestemde kleur, waarin nagenoeg geen schakeringen zijn te onderkennen noch aan te brengen. Het voorlopig ten gunste van het Britse rijk beslechte conflict over de Falklandarchipel heeft eens te meer aangetoond dat ook in dié streken de wereldzeeën niet langer mogen gelden als bij uitsluiting het domein van de maritieme mogelijkheden, zoals dat in de voorbije eeuwen steeds het geval is geweest. Ook staten met een duidelijke continentale strategie en een daarmee overeenstemmende krijgsmachtbouw kunnen zich tegenwoordig metterdaad begeven op het terrein dat tot voor enkele decennia volledig was voorbehouden aan de zeevarende naties die de heerschappij ter zee voerden. Men hoeft bepaald niet tot in details op de hoogte te zijn van heel de militaire krachtontplooiing van het Oostblok om te kunnen weten dat de Sovjet-Unie — qua geopolitieke situatie toch onmiskenbaar een continentale macht — zich al sinds jaar en dag heeft toegelegd op het ontwikkelen van zeestrijdkrachten die het maritieme vermogen van het Westen niet slechts moeten evenaren maar zelfs overtreffen. De presentie van Rode-Vlooteenheden op en nabij alle strategische verbindinglijnen in internationale wateren gaat een redelijke bescherming van de eigen scheepvaart verre te boven, en „patrouillevaarten” van met elektronica volggestouwde trawlers tijdens NAVO-vloot oefeningen hebben weinig van doen met de traditionele belangstelling van de Russische machthebbers voor de zeewegen van en naar hun eigen havens. De interesse moge dan wellicht een verklaring — zeker geen excuus! — inhouden voor een veelvuldig „verdwa-

len” in andermans territoriale wateren, het opduiken op de route rond Kaap de Goede Hoop van een gloednieuw spionageschip uit de Balmklasse in begin oktober jl. moet wel degelijk worden gezien als een teken aan de westelijke wand. Een der vele, om precies te zijn. En dergelijke indicaties in aanmerking nemende is het bijna onbegrijpelijk dat de NAVO-landen niet iedere gelegenheid te baat nemen om hun positie te versterken in de maritieme sfeer die toch essentieel is voor het „to be or not to be” van het vrije Westen.

In de loop van de recente historie hebben de maritieme mogelijkheden hun vroeger schier onaanastbare macht steeds meer zien afbrokkelen. Ten dele hield dat gelijke tred met het geleidelijke verlies van tal van steunpunten langs de gebruikelijke scheepvaartroutes, enerzijds vrijwillig prijsgegeven omdat de behoefte aan aanloophavens verminderde naarmate de actieradius van de schepen groter werd, anderzijds vaak gedwongen door wijzigingen van de internationale politieke constellatie die maar al te vaak werden teweeggebracht door toedoen van de continentale machtsgroep die — geheel in lijn met hetgeen Sir Halford J. Mackinder betoogde in zijn *Democratic ideals and reality* — erop uit was, en is, de maritieme macht te verdrijven uit de randgebieden van de continenten. Die ontwikkelingen hebben het Westen ertoe gebracht een sterker accent te leggen op de nog bestaande vriendschapsbanden met staten waar de macht ter zee wél voet aan wal mag zetten. Het is begrijpelijk dat daarbij in het algemeen slechts weinig ruimte kan worden gevonden voor het leveren van kritiek — hoezeer ook gefundeerd — op de wijze waarop zo'n gastland zijn interne aangelegenheden pleegt te regelen: toen tijdens de Tweede Wereldoorlog de geallieerden door Hitler als het ware in Stalins armen werden gedreven, achtten zij het evenmin opportuun de Sovjet-Unie verwijten te maken over de meedogenloze onderdrukking van haar eigen bevolking. De Duitse propagandamachine daarentegen sprak luidkeels schande van dat „verbond met de duivel”, dat immers een uitnemende gelegenheid bood voor het in diskrediet brengen van de tegenpartij. Ook in onze tijd kan men iets dergelijks contateren, bijvoorbeeld als Oosteuropese bewindslieden lucht geven aan hun grote

verontwaardiging over de Westelijke „steun aan de Israëliëse agressie”, of wanneer zij het Westen ervan betichten gemene zaak te maken met „fascistische” regimes in Latijns-Amerika of Zuid-Afrika. Men kan zich daarbij in gemoede dan afvragen of het voornaamste doel is het aldus gebrandmerkte bewind metterdaad te isoleren, of dat het oogmerk is de maritieme groep ertoe te bewegen opnieuw een of meer van haar steunpunten in een continentaal randgebied prijs te geven.

In een dergelijk geostrategisch schaakspel kan men zich, op straffe van de ernstigste gevolgen, niet permitteren schijnbaar onbelangrijke velden zonder meer aan de tegenstander te laten toevallen. Vooral daarom is het zo moeilijk te begrijpen dat de maritieme mogendheden kennelijk wél grote waarde hechten aan een vrijwel gesloten binnenzee als de Middellandse Zee — welks uitgang via het Suezkanaal toch een al te gemakkelijk „te kurken” flessehals is gebleken — maar daarentegen de enige alternatieve scheepvaartroute naar de olie van het Midden-Oosten niet eens een enkele pion waardig keuren, en zelfs niet bereid lijken op zijn minst de bezetting te sponsoren van het „veld” dat die route beheerst!

In groter verband bezien is het allerminst vreemd dat voor het beveiligen van de zeewegen rond Kaap de Goede Hoop momenteel door Zuid-Afrika zelf geen middelen kunnen worden beschikbaar gesteld. Het probleem is niet zozeer dat de zee van geen belang zou worden geacht als wel de noodzaak de prioriteiten elders te leggen: de continue dreiging van de landzijde noodzaakt Zuid-Afrika tot het voeren van een continentale strategie, reden om het zwaartepunt in de defensieopbouw ook te leggen bij land- en luchtmachtkrachten. De Zuidafrikaanse defensieleiding zou dan ook — zoals zijzelf al meermalen heeft betoogd — zeer zeker bereid zijn de alsdan uit te breiden havenfaciliteiten van bijvoorbeeld Durban, Port Elisabeth, Kaapstad, Simonsstad en Walvisbaai ter beschikking te stellen aan een partner die de maritieme sector voor zijn rekening zou kunnen en willen nemen. Zo'n „joint venture”-ontwikkeling van die steunpunten zou stellig ten voordele van de NAVO kunnen strekken, ofwel mede ten grondslag kunnen liggen aan een Zuidatlantische Ver-

dragsorganisatie met — bijvoorbeeld — Nigeria en Argentinië of Brazilië als partners indien de Noordelijken het zouden laten afweten.

Zoals bekend, is de NAVO niet van zins een uitbreiding van haar gebied tot in de zuidelijke wateren te overwegen. Bovendien zijn sterke stromingen in de lidstaten voorstander van een boycot van Zuid-Afrika om redenen die idealistisch klinken maar in feite vaak op politieke motieven stoelen . . . hoewel men politieke gronden voor het isoleren van medestanders van de maritieme groep eerder bij het Oostblok zou verwachten. Overigens moet worden opgemerkt dat een algehele of gedeeltelijke boycot van een in het isolement gedreven staat lang niet altijd ook tot het gewenste resultaat leidt. De strafmaatregelen tegen een recalcitrant Israël deden daar een alleszins capabele wapenindustrie ontstaan welke producten de vergelijking met elders vervaardigd oorlogsmaterieel zeer goed kunnen doorstaan. En Zuid-Afrika's nationale wapenproducent Armscor wist in het begin van oktober van dit jaar de deskundige bezoekers van de Defendory Expo '82 bijzonder te imponeren met onder meer het 13 ton zware 155 mm kanon G-5 dat een dracht heeft van 40 km en in de nieuwste uitvoering, als G-6, uiterst mobiel is op een zeswielige motoraffuit; het infanteriegevechtsvoertuig Ratel, de Eland- en Buffelseries, de meervoudige 127 mm raketwerper, de geavanceerde verbindingsapparatuur, dat alles getuigt van een industrieel vermogen dat zeker niet voor anderen behoeft onder te doen en dat ongetwijfeld een belangrijke factor zou kunnen betekenen voor het uitrusten van land- en luchtmachtcontingenten van een eventuele ZAVO. Zelfs in de maritieme sfeer wil men op eigen kracht gaan vertrouwen, getuige de voornemens voor het in eigen land bouwen van nieuwe korvetten en onderzeeboten!

Beschouwingen als de vorenstaande zijn speculatief. Toch kan de in de aanvang van dit editoriaal bedoelde „vlek” in de zuidelijke wateren binnenkort mogelijk duidelijker van kleur worden. Voor de vrije wereld is het geboden dan niet afzijdig te blijven: de maritieme mogendheden hebben alle belang bij het versterken van hun bedreigde positie en daartoe mag geen enkel steunpunt, in welk randgebied ook, onbelangrijk worden geacht.

De scherven van de Sjahdenfreude

J. R. Evenhuis

journalist

In het oude Perzië was het gebruikelijk dat als een sjah door het land reisde de inwoners van de steden die hij aandeed huisarrest kregen. Dat was niet, zoals men misschien zou verwachten, een politieke maatregel. Het oude Perzië kende nog niet de problemen van het moderne Oost-Europa waar eveneens de straten van mensen worden gezuiverd als daar een hooggeplaatste communist op doorreis is. Nee, die *qurūq* genaamde maatregel wilde verhinderen dat op de vrouwen van de harem, die zo'n sjah ook op zijn reizen steeds volgde, de blik van profane lieden zou vallen. Een haremvrouw boette onmiddellijk aan aantrekkelijkheid in als dat per ongeluk eens gebeurde. De mensen kregen trouwens niet alleen huisarrest, van hen werd bovendien nog verwacht dat zij braaf de ogen sloten als de harem passeerde.

Aan die oude maatregel zou men kunnen denken naar aanleiding van de westerse reacties op de val van de (voorlopig) laatste sjah van Perzië. Want wie durft tegenwoordig nog goed te kijken naar wat er in dat land gebeurt?

Dat was anders toen die sjah nog regeerde. De meest profane lieden hadden een oordeel over wat hij goed of verkeerd deed en zij sperden hun ogen open om speciaal niets te missen van zijn fouten. En „demonstraties” aan de lopende band! Waarbij zich ook die tienduizenden Perzische studenten in het Westen niet onbetuigd lieten die op zichzelf al een bewijs waren van een belangrijk liberaal aspect van zijn bewind. Want welke dwingeland is ooit ervoor te vinden geweest dat zo'n groot gedeelte van de spes patriae elders zijn ideeën opdeed?

En zo kwam dan ten slotte de revolutie die de sjah verdreef. Zij bracht niets van wat al die demonstranten ervan hadden verwacht. Daarentegen wel een stompzinnig reactionair clericalistisch bewind welks executiepelotons om de ge-

ringste, zogenaamd „contrarevolutionaire”, wiseswasjes meer mensen het levenslicht uitbliezen dan er voorheen onder de sjah wegens oppositie wel eens in de gevangenis waren gestopt, overigens met een gereede kans ook weer daaruit te komen als zoiets aan het geweten van een in laatste instantie op het Westen georiënteerd regime ging knagen.

De demonstraties tegen de sjah hadden zich dus meervoudig moeten herhalen tegen die revolutionaire usurpatoren, als zij echt op principes gebaseerd waren geweest. Maar dáárom is het kennelijk nooit gegaan. Anders zouden al die demonstranten nú niet zo hardnekkig thuisblijven. Bijna alsof er een soort *qurūq* in het Westen is ingesteld die van een nogal barbaarse islamitische revolutie een schone haremvrouw heeft gemaakt die men niet nader mag bekijken.

Men weet in het Westen intussen ook wel beter, al waren er eerst degenen die vonden dat aan die islamitische revolutie een „eerlijke” kans diende te worden gegeven. Hoe dat ook zij, een eindeloos slechter Perzisch bewind kon zijn gang gaan, niet in het minst gestoord door al die betweterij-van-verre die een beter bewind net zolang dwars zat tot dat het veld had geruimd. Er is waarschijnlijk nooit een periode in de geschiedenis geweest die zich zo druk heeft gemaakt over kleine barbaarsheden en tegelijkertijd zozeer de voorwaarden schiep voor het begaan van grote. De tendens, hypothetische barbaarsheden tot werkelijke op te blazen, is even groot als de neiging werkelijke barbaarsheden goed te praten of, om het met een modieuzer woord te zeggen: te relativiseren. Van dat laatste heeft menig twintigste-eeuws totalitair regime kunnen profiteren, onder het eerste zucht nu menige meer democratische regering van wie het slechtste wordt aangenomen.

In de negentiende eeuw dacht men in dat op-

zicht nog gezonder en was die sofistiek nog niet zo verbreid. Bovendien werden de dingen nog meer in hun historische proporties gezien en geneerde men zich niet enkele vrij onmiskenbare historische feiten onverbloemd in de toekomst te projecteren als daartoe aanleiding scheen te bestaan.

Mohammedaans fundamentalisme

Zo kon toen een man die heel veel van de wereld van de politiek begreep en nog steeds met vrucht kan worden geciteerd omdat hij zo scherp blikte, Walter Bagehot (1826-1877), een mening over het mohammedanisme in de politiek geven die tegenwoordig als een grote zonde tegen de geest van de relativering zou worden beschouwd. Maar na de ambassadebezetting van Teheran valt zij wellicht weer te citeren. Over typisch mohammedaanse regeringen schreef Bagehot in 1867 dat zij „niet alleen in wezen despotisch” waren maar dat daarbij ook nooit sprake kon zijn van een despotie „van de wetenschappelijke soort”: het was er altijd een „van de fanatieke soort”.

Dat heeft men sindsdien uit het oog willen verliezen. Zo is ook het meeste van de moderne literatuur over Perzië, hetzij politicologische expertise of meer journalistieke colportage, na de revolutie in één klap waardeloos geworden. Want of daarin nu eerder een lans werd gebroken voor de moderniserende activiteiten van de sjah dan wel meer de staf werd gebroken over zijn dwingelandij, men vond daarin weinig of niets over de molla's die thans daar de dienst uitmaken. Zó vanzelfsprekend was het geworden dat alles zich afspeelde tussen een sjah die aan zijn autocratie vasthield, en een „democratische” oppositie die het land veel meer vrijheid wilde geven.

In de gedachtenwereld van een Khomeiny had voor 1979 zich vrijwel niemand verdiept, hoewel de man — al net als Hitler die in 1933 voor de grote verrassing zorgde — zijn plannen uitvoerig genoeg aan het papier had toevertrouwd. Sinds 1970 circuleerde van hem een soort *Mein Kampf*-program, een demagogische uiteenzetting waarom Iran weer precies zo moest worden geregeerd als in de zevende eeuw na Christus toen de *Fakih* — een mohammedaanse schriftgeleerde die veel gemeen had met de joodse fari-

zeeër uit de tijd van Jezus — bepaalde wat er wel of niet had te gebeuren, ook in de hoogste regio's van de staat.

Enkele wat moderner gezinde Iraanse nationalist, zoals Bazargan, schijnen van dat tractaat, getiteld *De fakih-staat*, op de een of andere manier wel kennis te hebben genomen. In elk geval waren zij blij dat bij hun revolutie tegen de sjah die mohammedaanse fundamentalisten de spits afbeten. Daarna zou wel blijken dat Iran ondanks deze mensen de weg van een nieuwe vrijheid opging. Zoals Bazargan zelf beloofde toen hij de eerste premier na de revolutie was geworden, en, net als alle eerst even naar voren geschoven „aardige” figuren van revoluties die echt iets radicaals van plan zijn, naïef-idealistisch de situatie miskende:

Wij maken een staat die een model voor de wereld zal worden. Rechtvaardigheid en tolerantie zullen er heersen en de mensen die denken dat een islamitische staat tegenwoordig het beste wordt weerspiegeld door wat een Khadafi daarvan heeft gemaakt, zullen gek opkijken.

Maar binnen een jaar was het precies zover, het grotere Perzië was de staatsterroristische weg van het kleinere Libië ingeslagen.

Revolutiekunde: de hemel beloofd . . .

Zoveel „nette” nationalist zijn in onze eeuw op die manier al aan de dijk gezet dat men zou denken dat het enige invloed op het nu zo populaire academische vak van de revolutiekunde heeft gehad. Maar nee, Iran is slechts een van de jongste voorbeelden geweest van een beschouwingswijze die zich blind staarde op acceptabele figuren die een acceptabel alternatief leken te bieden. En „nationalisme” mag dan in eigen kring een groot bezwaar zijn, als het elders optreedt is het veel legitiemer. In elk geval, de Amerikaanse diplomatie was, zoals wij nu weten, voordat de sjah viel ook al met Bazargan in druk verkeer. Helaas was hij helemaal niet typisch voor de krachten die in Iran onder de oppervlakte aan het werk waren en die op geen enkele wijze werden onderkend. Revolutiekunde is, welke theoretische aanspraken zij ook heeft aangemeld, nog steeds niets anders dan de beroemde uil van Hegel die pas van zich laat horen

als een zich revolutionair noemende duisternis over een land is gevallen. Het allergrootste manco van die verder zo pretentieuze revolutiekunde is dat zij in de eerste plaats faalt in hetgeen waarop zij het meest trots is, namelijk in haar prognoses. De gerealiseerde revolutie lijkt nergens op de aangekondigde. Het ideologische futurisme loopt uit op een complete mislukking. En in de tweede plaats blijkt elke revolutie juist te willen duiken in dát verleden dat het ideologische futurisme al tot taboe had verklaard. Zij keert terug in een oud-atavistisch spoor, ten hoogste up to date in de wreedheid van de dwangapparaten.

Zo begrijpt men ook van de islamitische revolutie in Perzië maar weinig als zij niet wordt geplaatst tegen de achtergrond van een heel oude historie van dat land. Een goed uitgangspunt is vooral de tijd omstreeks 1500 toen de eerste sji'ietische revolutie daar woedde. Zij leek al precies op die van nu, met het verschil dat de strijd toen minder tegen het buitenland, meer tegen het eigen binnenland was gericht in een Perzië dat op dat moment nog niets voor de sji'ietische leer voelde. De orthodoxe soennieten voerden toen ook daar, net als in de Arabische wereld, nog de boventoon.

In het noorden van het land roerde zich echter een minderheid die, zij het dan in de algemene context van de islam, de niet-Arabische Perzen aan een aparte godsdienst wilde helpen, en via deze ook weer meer aan een eigen identiteit die, sinds ook Perzië met zijn roemrijke geschiedenis aan de veroveringsexplosie van de Arabische stammen na het optreden van Mohammed ten offer was gevallen, danig was teloorgegaan.

Die minderheid organiseerde zich als een religieuze sekte. Lange tijd bleef zij beperkt tot een deel van Noord-Perzië, zo tussen de stad Tabriz en de westkust van de Kaspische Zee, maar tegen 1500 begon die sekte zich tevens militair te organiseren, en even daarna was zij in heel Perzië de baas. Een Soefi van de beweging werd sjah en wist een dynastie te stichten — die van de Safawieden — die het meer dan twee eeuwen uithield (1501-1736) en het land voor het eerst sinds de dagen van Mohammed weer een voorname plaats in de oriëntaalse wereld gaf. Bovendien zijn de Safawieden de geschiedenis in-

gegaan als een zeer xenofiele dynastie. Onder hen heeft de Nederlandse Oostindische Compagnie in Perzië een opmerkelijke rol kunnen spelen. Het land was geruime tijd, op Oost-Indië zelf na, het lucratiefste gebied dat haar schepen aan gene zijde van Kaap de Goede Hoop aandeeden.

Terroriserende fanatici

Toch was het begin van die dynastie gekenmerkt door hetzelfde fanatisme dat wij nu van de aanhangers van Khomeiny kennen. De sji'ietische sektariërs die uit het noorden kwamen (zij kwamen er trouwens ook nú weer vandaan: de revolutie van Khomeiny begon zich in maart 1978 in Tabriz het eerst duidelijk af te tekenen) droegen niet alleen allemaal wapens. Waarin zij bijzonder uitmunten, was hun grove politieke ritueel: hun massaal vervloeken van alle Perzische soennieten die zich niet bij hen aansloten en daarmee, zoals het toen al heette, Satan hielpen.

Dat was zeker meer Perzisch dan mohammedaans. Lang voor Mohammed had het land echter ook al zijn eigen religieuze identiteit gehad, en steeds had een dualistisch principe, te weten de strijd tussen goed en kwaad, daarin het beeld bepaald. En of het nu was omdat de Perzen zich omstreeks 1500 weer daarop bezonnen of omdat de terreur van die fanatieke, steeds verder oprukkende sji'ieten zo ingrijpend was dat een bevolking die voor ruim 90% nog de soenna volgde uit doodsangst maar liever de bakens verzette, in betrekkelijk korte tijd durfde geen Pers meer uit te komen voor zijn soennietische godsdienst (die, tussen haakjes, in Perzië nog steeds vele aanhangers heeft).

Het ging toen nog om een religie, maar het was bijna al alsof het, net als in onze twintigste eeuw, om een van die ideologische revoluties ging die een volk van de ene dag op de andere anders konden laten denken.

Daaraan kwamen toen in het bijzonder al alle elementen te pas die ook in de twintigste eeuw een ideologische revolutie wel voor het grootste deel zullen hebben bepaald. Behalve simpel wapengeweld was dat hoofdzakelijk het penetrante optreden van „overtuigden” die dag en nacht doende waren de goede leer te verbreiden en tegenstanders de mond te snoeren of lauwen uit

hun schulp te halen. Zo'n 450 jaar vóór Hitler hield het bijvoorbeeld voor die Perzische sji'ieten al geen enkel probleem in, bij wijze van spreken een heel volk „Sieg Heil” te laten zeggen. Dat nam toen de vorm aan van ook in het dagelijks leven bruikbare rituele vervloekingen. Een van de gezaghebbendste kenners van de nieuwere geschiedenis van Perzië beschrijft de methode als volgt.

In the early days of the Safavid state, when revolutionary fervour was still strong, great emphasis was placed on this ritual cursing. Safavid supporters known as tabarrā'iyān (those who have pledged themselves body and soul to the shah), walked through the streets and bazaars cursing. Anyone who failed to respond without delay, 'May the cursing be more and not less!', was liable to be put to death on the spot. (Roger Savory — Iran under the Safavids. Cambridge University Press (1980)27/28.)

Dit kan een beetje als historische ontzuivering werken op al degenen die recente taferelen van hetzelfde rituele verschijnsel via de televisie hebben aanschouwd en daaruit wellicht hebben geconcludeerd dat al dat fanatisme ergens toch wel een goede grond moest hebben; in dit geval grenzeloze verontwaardiging over het „schandelijke” bewind van een sjah die zijn volk zo vreselijk zou hebben onderdrukt dat een revolutie onvermijdelijk was. De feiten waren veeleer dat Perzische sjahs altijd al de grootste moeite hebben gehad het straatrumoer de baas te blijven dat sinds 1500, nadat het om zo te zeggen officieel als middel van politiek was ingevoerd, een van de voornaamste hefbomen van een invloedrijke sji'ietische geestelijkheid is gebleven om sjahs aan hun plichten te herinneren. Vooral ook hun plichten tegenover die geestelijkheid zelf.

Krachtige sjahs als schild tegen feodalisme

Jan Romein, de marxistische Nederlandse historicus die zich ten slotte op de geschiedenis van Azië wierp, vond het typisch dat oude feodale machthebbers daar de mensen niets lieten van wat zij voortbrachten, tenzij zij dat voor hun minimale existentie nodig hadden. Een oogst die meer opbracht dan wat de boer zelf kon opeten, werd in beslag genomen; de extra melk van een

koe ook en zelfs een extra mooie vrouw moest de echtgenoot met die feodale machten delen.

Welnu, een Perzische sjah heeft dan altijd aan de goede kant gestaan want in zijn land mochten zulke dingen niet gebeuren. Daarover zijn vrijwel alle historici van Perzië het eens. Hoe sterker een sjah, hoe rechtvaardiger toestanden in het land heersten. Want slechts dan kon hij al die door Romein genoemde feodale tendensen onder de duim houden. En dat hebben Perzische sjahs in de regel meedogenloos gedaan, ten gunste van de minder bevoorrechten. Alle kenners van Perzië hebben sinds de zeventiende eeuw die sterke sjahs dan ook lof toegezwaaid. Zo schreef aan het begin van de vorige eeuw Sir John Malcolm dat de gewone man zich onder zo'n sterke sjah veilig kon voelen.

For, unless he be very weak or very unjust, it is hazardous for any of his ministers, or courtiers, to commit violence or injustice in his name.

Daarom waren Perzische sjahs ook steeds, meestal incognito, onder het publiek te vinden: zij wilden persoonlijk controleren hoe de zaken liepen.

In een gedemocratiseerd Westen, dat de hele wereld naar zijn eigen beeld ging zien, moest zo'n sterke sjah, hoe goed hij dan ook voor de gewone man in de bres sprong, echter wantrouwen inboezemen. Eigenlijk ten onrechte, vindt een moderne historicus, Roger Savory. Hij geeft toe dat een Perzische sjah wel een zeer persoonlijke stijl van regeren erop na moest houden om het ingewortelde feodalisme de baas te kunnen blijven:

But who is to say that the lot of the average man was significantly unhappier than that of the citizen of today who tries to obtain satisfaction from a faceless bureaucracy or a computer?

Hoe dat ook zij, in de twintigste eeuw werd in het democratisch Westen die persoonlijke aanpak van een Perzische sjah het grote probleem. En men zag over het hoofd dat deze in dat land een deksel is op een hele heksenketel van ten minste nog half-feodale verlangens van groepen die slechts erop wachten het volk weer onder hun invloed te brengen. Zoals nu bijvoorbeeld die heerszuchtige molla's, die het volk meer onderdrukken dan ooit een sjah dat heeft gedaan.

Zo kan men zich tegenwoordig vaak afvragen wat een zogenaamd verlichte Westerse opinie eigenlijk wil, als zij in het mohammedaanse deel van de wereld zo vlijtig regeringen kritiseert die dat oude fanatisme zo goed mogelijk aan banden trachten te leggen (goed voorbeeld: het huidige Turkije!) en daarentegen de neiging heeft direct gemakzuchtig te gaan relativeren als bijvoorbeeld in Iran de klok op zeer fanatieke wijze een groot aantal eeuwen wordt teruggezet. Zou het kunnen zijn dat die zogenaamd verlichte opinie zich haar eigen motieven niet goed bewust is en langs kronkelwegen niets liever wil dan dat overal in het Midden-Oosten de regeringen verdwijnen die althans een poging doen van oude fanatieke hypotheek af te komen?

Een feit is in elk geval dat de Turkse militaire regering juist dan schijnheilig wordt gevraagd naar haar plannen voor een herstel van de democratie als zij concreet iets tegen het fanatisme van terroristen onderneemt. De verdenking dat die verlichte politieke geesten in de diepere lagen van hun bewustzijn iets heel anders willen dan zij voorgeven, is zo helaas niet van de hand te wijzen.

Niemand heeft veel tranen gestort toen sjah Mohammed Reza in februari 1979 de strijd tegen een oud Perzisch fanatisme moest opgeven. Integendeel, de meesten vonden dat toen (eerst) prachtig, onder andere omdat zij meestal een vooroordeel hebben tegen gekroonde staatshoofden en zich niet kunnen (of willen) voorstellen dat daarvan ooit iets goeds kan komen. Dat was ten minste een gebrek aan goede historische informatie ten aanzien van Perzië, waar sjahs soms heel wat positiever werk voor het land hebben gedaan dan de opposities die zij steeds tegen zich wisten te ontketenen.

In 1979, na de val van de sjah, werd aldus een „islamitische revolutie” geproclameerd, met het in wezen hoogst reactionaire doel een volk te verhinderen in de eigen eeuw verder te leven en zich met veel dwang weer de levensgewoonten van de zevende eeuw eigen te maken. Met één groot verschil: een republiek was nu ineens ook goed voor Iran, terwijl de molla's tot aan 1979 niets voor zo'n staatsvorm hadden gevoeld. Hun hele theologie heeft altijd een monarchie gefavoriseerd. Het verschil kwam klaarblijkelijk hieruit voort dat de molla's zich in 1979 machtig

genoeg voelden om Iran direct te besturen, en vooral hieruit dat zij in Khomeiny zo'n charismatische persoonlijkheid meenden te bezitten dat hij als een soort sjah kon optreden.

Dat is niet slechts een novum in de geschiedenis van Iran maar in feite in die van de hele islam. Er zijn nauwelijks verdere voorbeelden van theologen die op de plaats van een monarch zijn gaan zitten na tot zijn val te hebben bijgedragen. En wat eenvoudig onvoorstelbaar is, vooral voor een soenniet, is dat die islamitische revolutionairen in Perzië overal het portret van Khomeiny hebben opgehangen of rondvoeren, tegen alle voorschriften van de Koran in.

Ook voor een republiek hebben sji'ieten nooit iets gevoeld. Zij hebben langer dan de soennieten aan de monarchie vastgehouden. Typisch daarvoor was dat, toen na de Eerste Wereldoorlog in zo'n kerngebied van de islam als Turkije de soennietische geestelijkheid niet veel tegen Kemal Pasja vermocht toen die daar een republiek invoerde, de Perzische sji'ieten wisten te verhinderen dat zijn Perzisch pendant, Rizah Khan, dezelfde weg opging.

Iran heeft sinds Mohammed meestal anarchie gekend, waarin alleen drie dynastieën van sjahs een tijdlang een zekere orde hebben weten te brengen, met uiterst despotische middelen. De eerste van die dynastieën waren de Safawieden, die het langst aan de macht bleven (1501-1736). Tegen het einde van de achttiende eeuw was het land rijp voor een nieuwe dynastie, die van de Kadjaren (1796-1925). Eigenlijk had daarna voor lange tijd weer een dynastieloos tijdperk moeten aanbreken, en dat zou ook zijn gebeurd als de sterke man in het gezelschap van de republikeins gezinde omverwerpers, die de Kadjaren het land uitwerkten, zijn zin had gekregen. Rizah Khan, die sterke man, wilde namelijk niets liever dan als hoofd van een Perzische republiek het land door dezelfde mangel van modernisering en secularisering halen die zijn grote voorbeeld, Kemal Pasja in Turkije, aan de gang had gezet. Maar de molla's, die niets daarvoor voelden, dwongen hem min of meer op de pauwentron te gaan zitten, goed beseffende dat een sjah onmogelijk zo radicaal tegen hen kon optreden aangezien hij veel meer was gebonden aan een goed decorum en aan de tradities van het land. ▷

Ik citeer een man die het allemaal nog van nabij heeft meegemaakt, de toen beroemde Times-correspondent Sir Valentine Chirol:

He, like Mustapha Kemal Pasha of Angora, whom he seems to have taken for his prototype, is a soldier by temperament and by profession, and he would apparently have preferred to wield a similar military dictatorship as President of a Persian Republic. But whatever the modern political conceptions from which Persian Nationalism has derived its inspiration, the old influence of the Shia priesthood, which differentiates Persia from other Mohammedan countries, was sufficient to prevent the adoption of a republican formula, and for the present at least the new Shah bears the ancient title of King of Kings. (Fifty years in a changing world. Londen (1927)175)

Iran, of Perzië?

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hinderde het Churchill dat sommigen Irak verstonden als hij het over Iran had, en omgekeerd. Voor zulke misverstanden was zijn tijd hem te kostbaar. Daarom zette hij door dat voortaan niemand meer van „Iran” zou spreken maar dat dit land weer met „Perzië” zou worden aangeduid. Iraanse protesten mochten niet baten. De toenmalige sjah, Rizah Pahlawi, was over het geallieerde woordgebruik erg boos want hij had de naam van zijn land pas in 1935 in Iran veranderd. Hij had zijn volk eraan willen herinneren dat zijn ware historische grootheid niet werd veroorzaakt doordat het zich de leer van Mohammed had eigen gemaakt, min of meer daartoe gedwongen door de eerste militante aanhangers van de profeet. Nee, de Perzen dienden weer wat meer trots te worden op hun oude Iraanse geschiedenis toen een Cyrus in het Midden-Oosten een rijk had geschapen dat voor zijn tijd (ca. 500 v. Chr.) al een waar imperium was geweest.

Zulke rijksnostalgieën, met allerlei viriele bijgedachten, leefden overal in de jaren '30. De toenmalige sjah, vader van die andere die wij allemaal zo goed hebben gekend, was overigens een groot bewonderaar van Mussolini die toen op analoge wijze zijn Italianen eraan wilde herinneren dat hun traditionele katholicisme hen niet

uitsluitend mocht bepalen: zij moesten zich weer meer gaan richten op het voorbeeld van hun flinke voorvaderen, de imperium-bouwen-de Romeinen, en wat „nieuw heidendom” konden zij daarbij rustig op de koop toe nemen.

Intussen mag de kracht van traditionele godsdiensten niet worden onderschat. Mussolini wist het probleem aardig te omzeilen door zijn akkoorden met de kerk. Rizah Pahlawi maakte ook zijn afspraken met de sji'ietische geestelijkheid in zijn land, maar tot een echt vergelijk kwam het eigenlijk nooit. Een botsing is waarschijnlijk alleen uitgebleven omdat hij in 1941 plotseling geen sjah meer was. De geallieerden vielen, zoals bekend, in dat jaar zijn land binnen om het te kunnen gebruiken voor de vrije doorvoer van westelijke materiële versterkingen voor de strijd van de Russen tegen de Duitsers, en Rizah Pahlawi werd onttroond en in Zuid-Afrika onder geallieerd toezicht geplaatst.

Zijn zoon mocht hem echter opvolgen en kon onder vele ups en downs bijna veertig jaar aan de macht blijven. In het Westen kreeg hij nogal de reputatie van een „reactionaire” vorst, maar dat was zeker niet de opvatting van de wáre reactionairen in het land, de molla's, die met hun gedachten in de zevende eeuw n. Chr. leven en in hem een hoogst gevaarlijke revolutionair zagen.

De sjah is, zoals in het Westen nog vaak wordt gedacht, ook niet gevallen omdat hij zo weinig „democratisch” was. Hij is veeleer gevallen omdat hij in laatste instantie niet heeft kunnen opboksen tegen een door die molla's gefanatiseerde massa. Bovendien werd hem de „Iraanse” geschiedenisideologie, die hij van zijn vader had overgenomen, noodlottig. Want wat deed de sjah ten slotte om de sji'ietische geestelijkheid, die zich daardoor geprovoceerd moest voelen, een prachtig demagogisch wapen tegen zichzelf in handen te geven? . . . In maart 1976 werd bepaald dat voortaan niet langer de islamitische kalender in het land zou gelden volgens welke men in het jaar 1355 leefde. De Perzen leefden nu ineens in het jaar 2535 (na de troonsbestijging van Cyrus II de Grote). Een gratuïte historische kwestie, maar zij leidde wel ertoe dat in het land een vreselijke administratieve verwarring uitbrak en dat speciaal het zakenleven zwaar werd gestoord.

In de berichtgeving is daaraan destijds weinig aandacht geschonken. De westelijke media hadden meer interesse voor opposanten van de sjah die westelijke politieke begrippen in de mond konden nemen, maar — naar vervolgens bleek — in feite weinig te betekenen hadden. Toch werd dat de zaak die het mechanisme van de revolutie tegen de sjah in beweging zette. De Iraanse ideologie is het huis Pahlawi duurder komen te staan dan al zijn zonden tegen de „democratie”. De sjiietische geestelijkheid begreep maar al te goed dat daarmee een indirecte, hoewel duidelijke aanval op haar traditionele invloed in het land werd gedaan. En zo kropte zij eerst haar haat tegen de sjah op, om deze vervolgens explosief tot ontlading te brengen toen de sjah in zijn verering van het oude Iran net een stap te ver ging.

Sindsdien gaat het in Iran weer volkomen Perzisch-sjiietisch toe. Alle verwachtingen die meer liberale geesten van een verdwijning van de sjah hebben gekoesterd, zijn beschaamd; en zij zwijgen nu ook liever over alles wat daar gebeurt. De allereerste ironie van de recente Perzische geschiedenis is dus dat juist de sjiietische geestelijkheid het land aan de dynastie heeft geholpen die zij nu met zo'n fanatieke haat bejegt. Het zou zeker anders zijn gelopen als die dynastie niet zo'n grote hervormingsijver aan de dag zou zijn blijven leggen. De tweede sjah uit die dynastie had misschien zijn propaganda voor het oude Iran niet zo provocerend moeten opzetten, maar daarnaast maakte hij ook ernst met zijn zogenaamde witte revolutie die onder andere allerlei zuiver materiële privileges van de sjiietische geestelijkheid aantastte. Zo wilde hij een einde maken aan de accumulatie van landbezit in de dode hand. In het Westen hebben wij dat streven leren kennen als scheiding van kerk en staat, en niemand is daarbij ooit op de gedachte gekomen dat het daarbij om een reactionair streven ging.

Tweeërlei oppositie

Het had hem in dat Westen enige sympathie moeten verschaffen, maar dat werd verhinderd door zijn optreden tegen die andere, zogenaamd democratische oppositie van verwesterste Perzische intellectuelen. Deze slaagden zó goed erin

hun strijd voor vrijheid te gieten in de termen die deze in het Westen populair moesten maken dat ten aanzien van de ware aard van die oppositie, en vooral ten aanzien van haar werkelijke invloed in het land, nauwelijks vragen werden gesteld.

Nu, zij schijnen altijd maar een beetje erop los te hebben geïdeologiseerd. Aan het begin van deze eeuw wilden zij bijvoorbeeld de Kadjaren kwijt. Dat lukte; maar dan ook alleen omdat de sjiietische geestelijkheid die Kadjaren even hard kwijt wilde. Maar wat wilden zij verder? Zelfs Rizah Khan, de kozakkenhoofdman die zeer voor moderne ideeën was te vinden en aandachtig naar hun grote plannen luisterde, is er nooit achter gekomen. Zij uitten zich theoretisch zeer radicaal, maar steeds wanneer het op concrete daden aankwam lieten zij verstek gaan.

Zo waren zij enthousiast voor een Perzische republiek toen daarop nog niet zoveel kans was. Rizah Khan moest daarvan de eerste president worden. Toen echter omstreeks 1925 de tijd daarvoor gunstig leek — het Turkije van Kemal Pasja begon indruk te maken — durfden zij het toch niet aan. De sjiietische geestelijkheid bleek ertegen, en daarom waren zij ook maar liever ertegen. In het algemeen is van de Perzische nationalistische en „democratische” intelligentsia niet één houding bekend waarbij woorden en daden min of meer met elkaar in overeenstemming waren.

Roger Savory heeft de onzinnige instelling van die Perzische politieke intelligentsia aldus beschreven:

When it seemed that (Riza Sjah) might establish a republic in Iran they opposed this movement. Similarly they opposed his efforts towards secularization and social and economic reform, although in theory they were in favour of secularization and reform. The same romantic unrealism, typical of extreme nationalists everywhere, has led the intelligentsia, during the reign of (Mohammed Riza), to rebuff every overture made to them by the shah. During both reigns, it led them to support the Iranian Communist party and thus, paradoxically, to help to undermine the very independence of Iran as a sovereign nation, the preservation of which was supposedly their primary concern. (The Cambridge History of Islam I B(1970)624) ▷

Het is allemaal zo ingewikkeld dat men het op zichzelf een verlichte westerse opinie niet kwalijk zou hoeven nemen als zij niets ervan heeft begrepen. Iets anders wordt het echter wanneer die nu naar simplificerende verklaringen gaat zoeken om net te doen alsof zij heel goed weet wat er in Perzië aan de hand is. Gedragen de mensen zich daar nu zo fanatiek? Geen wonder, het Westen heeft het zelf ernaar gemaakt. Het „imperialistische” Amerika heeft hen in het bijzonder zo verbitterd.

En daarmee is men volledig af van de vraag of het misschien niet meer aan de Perzen zelf ligt dat zij van tijd tot tijd voor geen politieke rede meer vatbaar zijn!

Realistische typering

Op 13 augustus 1979, kort voordat de Amerikaanse ambassade in Teheran werd overvallen, stuurde Bruce Laingen, de chargé d'affaires, een telegram naar het State Department dat was bedoeld als een soort handleiding voor de psychologische omgang met Perzen. Het is vooral hierom zo interessant, omdat het bewijst hoe verkeerd het zou zijn in Amerikanen op diplomatieke posten nog steeds die grote, onhandige naïevelingen te zien die de wereld naar een paar simpele ideeën beoordelen en maar al te vaak internationale zaken nog ingewikkelder maken dan zij al zijn.

Zij hebben inmiddels aardig wat erbij geleerd, en misschien is de tijd niet eens zo ver meer dat de rollen tussen een eens zo „realistisch” Europa en een eens zo „illusionistisch” Amerika omgekeerd zullen zijn. Noch in de tijd van Wilson, noch in die van Roosevelt zou zo'n telegram als dat van Laingen goed denkbaar zijn geweest.

In de eerste plaats dan toont Laingen aan dat Amerika niet moet denken dat het in een land als Perzië met „goodwill” ook maar iets bereikt. Zo'n Angelsaksische gedachte valt daar totaal buiten de begripshorizon. In de tweede plaats ontbreekt in de Perzische mentaliteit volledig het besef dat een mens verantwoordelijk is voor zijn eigen daden. Wat hij in beweging zet, heeft even daarna al niets meer met hem te maken: „The deus ex machina is always at work”. In de derde plaats heeft onderhandelen met Perzen, of nu diplomaten dan wel zakenlieden dat doen,

op een westerse rationele basis weinig zin als men zich niet steeds ervan bewust blijft dat men hen daarmee in feite in een positie brengt waartegen hun hele aard zich verzet. Zij zijn niet ontvankelijk voor zulke rationele principes. Als men iets van hen gedaan wil krijgen, dient men te appelleren aan hun gevoel voor eigen voordeel, en dat op wel zeer korte termijn. De bazaar heeft in dat opzicht hun denken bepaald. Verder is volgens Laingen de realiteit buiten hen iets dat altijd een zeer vijandige indruk op hen maakt en heeft hun islam hun nooit geleerd dat er in de wereld zoiets als oorzaak en gevolg bestaat. Ook met hun woordgebruik vluchten zij meer uit de werkelijkheid dan dat zij een poging doen daarmee vat erop te krijgen.

Men ziet, geen erg flatteus beeld van de Perzische volkpsychologie. Hoe dat ook zij, aan de hand van Laingens schets viel de kort daarop voorvallende ambassadebezetting stukken beter te „plaatsen” dan met allerlei quasi-moderne ideologische interpretaties. En „realisme” was er ook in zoverre niet vreemd aan dat een moderne, wetenschappelijk geschoolde Amerikaanse diplomaat in deze expertise op grond van wat hij zelf zag weer ongeveer terugkeert naar de niet erg afwijkende inzichten die „realistische” opperkooplieden van de Verenigde Oostindische Compagnie, die in de zeventiende eeuw in Perzië zo'n grote rol speelde, óók al hadden.

Volkeren veranderen in wezen niet zo erg. Zo heeft Roger Savory, getroffen door dat feit in de lange geschiedenis van Perzië, dan ook voorgesteld hier met het begrip van een nationale *homeostasis* te gaan werken. Net als het menselijke lichaam zichzelf reguleert en de invloeden van buiten net zolang verwerkt tot het zijn eigen organische eigenschappen weer volledig kan ontplooien, zo, aldus Savory, heeft ook elke natie de tendens zoveel mogelijk zichzelf te blijven, ongeacht welke pogingen anderen ook in het werk stellen om haar van karakter te doen veranderen.

Nu is echter het merkwaardige dat men een volk soms erg kan beledigen als men zo op zijn constante eigenschappen wijst. Laingen deed dat dus in zijn telegram aan het State Department. Dat kwam al spoedig bij de *New York Times* terecht. Het blad wachtte meer dan een jaar alvorens het interessante stuk af te drukken. Pas toen

de gijzelaars weer vrij waren, werd het „news that's fit to print”. En terecht, want de Perzen mochten zich in deze affaire dan precies volgens de door Laingen beschreven psychologie hebben gedragen, het was nu eenmaal gevaarlijk hen daaraan expressis verbis te herinneren. Tegenover boosdoeners moet men nooit eerlijk zijn. Ook als zij slechts de helft van die eerlijkheid begrijpen, zijn zij er des te beledigder om. Bovendien is het uiten van zulke waarheden nu min of meer „discriminatie” geworden, een bewijs van westerse superioriteitsgevoelens. Dat wil zeggen dat wij deemoedig allerlei aanslagen op de civilisatie ter kennis dienen te nemen. En ook fanatici en terroristen bedoelen het in laatste instantie zo goed.

In plaats van Bagehot hebben wij nu figuren als Edward Said die, al relativiserende, de zaken precies hebben omgedraaid. Enige tijd geleden maakte deze Said in een groot boek over de Europese oriëntalistiek (*Orientalism*. Londen (1978)) die hele tak van wetenschap — die niet alleen de Oriënt aan westerlingen begrijpelijker maakte maar zelfs aan oosterlingen zelf — uit voor een in zogenaamd wetenschappelijke objectiviteit gehulde westerse superioriteitswaan. Aan de andere kant vatten wij volgens Said een oriëntaalse mentaliteit totaal verkeerd op als wij bijvoorbeeld ten aanzien van recente gebeurtenissen in Iran met het begrip „fanatisme” klaar staan. Niet de Perzen stellen zich gek aan, maar wij. De taferelen in Teheran waren volgens hem een legitieme reactie op westerse domheid.

Na de uiteindelijke vrijlating van de Amerikaanse gijzelaars publiceerde Said in de internationale pers een stuk dat *Crazy America* was getiteld. Het zou kunnen gelden als schoolvoorbeeld van een relativiserende spraakverwarring zoals die nu steeds aan de dag treedt als een westers land ergens in moeilijkheden geraakt. Waar is, aldus deze Arabo-Amerikaan, literatuur-professor van de Columbia-universiteit, de Amerikaanse capaciteit

... for understanding the Iranian point of view, or for that matter the Islamic Revolution itself, which one supposed had been the causal result of intolerable tyranny and the need for overthrowing it?

Maar dat is het nu juist: causaliteiten van een

min of meer rationeel karakter waren veel minder belangrijk dan een periodieke behoefte van een irrationele massa, weer eens van haar fanatisme blijk te geven!

Toch was het vooral in westerse progressieve kringen vóór 1979 bepaald een geloofsartikel geworden dat eerst een sjah weg moest alvorens het in Iran de goede kant kon opgaan. In de eerste plaats wisten al die mensen niets meer af van de merkwaardige oorsprong van de Pahlawi-dynastie welks eerste monarch nauwelijks ervan kan worden beticht dat hij zo happig erop was Iran weer aan een vorstenhuis te helpen. Hervormingsijver karakteriseerde hem ongetwijfeld meer dan familiepolitiek. En in de tweede plaats mocht zijn zoon, Mohammed Reza, dan mettertijd overdreven veel behagen in zijn keizerschap gaan scheppen, ook de laatste veertig jaar kwamen de hervormingen van boven. Het absurde was dat zich tegen die hervormingen allen verzetten die direct of indirect onder de invloed van de sji'ietische geestelijkheid stonden, maar dat in het Westen als een strijd voor „betere” hervormingen wisten voor te stellen.

Ik wil niet beweren dat niet ook sjahs soms erg wrede heersers over Perzië zijn geweest, maar wanneer zij wreed waren, stonden zij meestal niet bijzonder sterk; en wanneer zij niet bijzonder sterk stonden, was dat meestal omdat zij niet fanatiek genoeg de godsdienst van het land beleden. De laatste sjah beantwoordde in zoverre aan deze regel dat hij het met de oppositie des te meer aan de stok kreeg naarmate hij minder rekening hield met de verlangens van de sji'ietische geestelijkheid.

Hier heeft dus een specifieke mentaliteit op de loer gelegen om het de Pahlawi's moeilijk te maken. Zij had niets uit te staan met al de fraaie dingen die verlichte westerlingen zo graag achter volksbewegingen ver uit hun buurt zoeken. Het was in feite een nieuwe editie van de oude geest van de *tabarrā'iyān* die al in de zestiende eeuw amok maakten. Slechts door de wisselvalligheden van de wereldpolitiek kwamen de Amerikanen in de positie dat zij voor „satans” werden uitgemaakt.

Russische beer op het vinketouw

Overigens kan men van deze trieste en blame-

rende geschiedenis geen afscheid nemen zonder te wijzen op een grote constante op de achtergrond: de Russische expansie naar het Zuiden.

Het is tegenwoordig nog slechts weinigen bekend dat Perzië's territorium tot in de achttiende eeuw ver over de Kaukasus naar het noorden reikte. Stalin werd bijvoorbeeld op traditioneel Perzisch terrein geboren.

Welnu, tijdens de chaos bij de val van de Safawiedendynastie nam tsaar Peter de Grote al de eerste stappen om Perzië zijn noordelijke gebieden af te nemen: Bakoe werd toen Russisch.

Tijdens de chaos bij de val van de Kadjarendynastie kreeg het afknabbelingsproces een nieuwe grote impuls. Het huidige Noord-Perzië leek toen compleet in Russische handen over te gaan. En als de Engelsen in het zuiden niet voor een tegenwicht hadden gezorgd en de Russen eerst door hun Oktoberrevolutie niet wat in verwarring waren geraakt, had men de laatsten — in

overeenstemming met een doel dat Peter de Grote hun al had gesteld — toen waarschijnlijk al aan de Perzische Golf gezien!

Een wat bijzonder intermezzo vormde tijdens de Tweede Wereldoorlog de Russische bezetting van datzelfde Noord-Perzië, niet direct aan Russische expansionisme toe te schrijven, maar meer een idee van Churchill. President Truman moest evenwel na 1945 wel erg krachtig optreden om de Russen, al hadden zij Churchill en Roosevelt beloofd dat te zullen doen, daar uiteindelijk weer te laten vertrekken.

Hoe staan nu de zaken tijdens de huidige chaos in Perzië? Het enige wat men tot nu toe heeft gehoord, is dat de Russen de minder goede troepen die zij altijd in de Kaukasus hadden gelegerd, nu hebben vervangen door de beste eliteformaties waarover zij kunnen beschikken: er gaan daar nog altijd belletjes rinkelen als de Perzen weer eens een sjahloos tijdperk inluiden!

Mededeling voor de leden/abonnees

In verband met de per 1 september 1982 geëffectueerde mutaties in het bestuur wordt de leden/abonnees verzocht correspondentie betreffende contributie en/of abonnementsgelden, alsmede betalingen te richten aan:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, p/a Meeuwenlaan 23, 2352 CN Leiderdorp, girorek. 7 88 28.

Het adres voor het opgeven van nieuwe of verlengen van bestaande abonnementen, het aanmelden van nieuwe leden en het melden van adreswijzigingen blijft:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, p/a Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk, tel. (070) 98 46 20.

De Spaans-Amerikaanse Oorlog van 1898

H. Toorenvliet

publicist

In het begin van de negentiende eeuw werd het eens zo onmetelijke Spaanse wereldrijk, dat zich uitstreckte over gebieden van Afrika, Amerika en Azië, aanzienlijk verkleind. De meeste van de Zuid- en Middenamerikaanse landen, die van dat imperium deel uitmaakten, verwierven de onafhankelijkheid. Tevens deed Spanje ten gunste van Amerika in 1819 afstand van Florida.

Een en ander nam echter niet weg dat Spanje vóór 1898 toch nog een belangrijke koloniale mogendheid was. In Amerika bezaten de Spanjaarden Cuba en Puerto Rico en in de Pacific zwaaiden zij nog de scepter over verschillende eilandengroepen zoals de Filippijnen, de Carolinen en de Marianen.

Op 27 oktober 1492 had Columbus Cuba ontdekt, dat voor de Spanjaarden spoedig van groot belang zou worden. In 1521 zetten de in Spaanse dienst varende Portugese vlootvoogd Magelhaes en de zijnen als eerste blanken voet aan wal op Filippijnse bodem. Nadat in 1565 de Spaanse kolonisatie over de Filippijnen was voltooid, werd in 1571 de hoofdstad Manilla gesticht.

Alras stonden de Spanjaarden in hun koloniën als wrede heersers bekend, terwijl zij bovendien ontegenzeggelijk een economisch wanbeleid voerden. Met de belangen van de oorspronkelijke bewoners werd geen enkele rekening gehouden, de Spanjaarden dachten uitsluitend aan het spekken van de eigen beurs. Deze methoden prikkelden de bevolking tot het plegen van verzet en die tegenstand mondde vaak uit in een complete opstand.

De grote Cubaanse volksopstand van 1812 werd in stromen bloeds gesmoord, maar ook daarna bleef het verzet smeulen: in 1868 noopte een om zich heen grijpende revolutie de Spanjaarden tot het voeren van een langdurige koloniale oorlog. Vooral door toedoen van de zelfs naar Spaanse begrippen uitzonderlijk wreed optredende gene-

raal Weyler kon ten slotte in 1878 de rust op Cuba weer enigszins worden hersteld. Maar halsstarig als altijd weigerden de Spanjaarden uit deze gebeurtenissen de onvermijdelijke lessen te trekken.

Voor Cuba betekende de volksopstand van 1895 de kentering. De opstandelingen bleken in staat, een legermacht van 50.000 man in het veld te brengen. Zelfs het van stal halen van de beruchte generaal Weyler mocht de Spanjaarden niet meer baten. Dat werkte zelfs averechts, want het verzet tegen hen laaide feller op dan ooit.

Op 17 september 1895 proclameerde de rebel-leiding de Cubaanse onafhankelijkheid en de eerste officieuze vertegenwoordigers van de verzetsregering kregen van Washington en Parijs toestemming zich aldaar te vestigen.

De omvangrijke opstand op de Filippijnen, die in juli 1896 uitbrak, viel niet alleen samen met de Cubaanse maar bleek eveneens voor de Spanjaarden een veel te harde noot om te kraken. Beide opstanden mochten zich verheugen in sympathie uit het buitenland en in het bijzonder van de Verenigde Staten. Dat die welwillende bejegening gepaard ging met tastbare steun in de vorm van wapens en geld, behoeft nauwelijks betoog.

Gevaarlijk optimisme

De Spaanse regering liet zich echter niets gelegen liggen aan de publieke opinie in het buitenland. Zelfs de gedachte aan een oorlog met Amerika werd door Madrid niet geschuwd. Dat zou immers voornamelijk een zeeoorlog worden en Spanje stond er, althans op papier, maritiem niet eens zó slecht voor. Admiraal Cervera, Spanje's kundigste vlootvoogd, wist echter beslist beter. In een gedegen rapport wees hij de premier Práxedes Mateo Sagasta en de leden

van zijn liberale regering op een reeks van onaangename feiten zoals een teveel aan totaal verouderde schepen, de permanente mankementen van de moderne schepen, de enorme tekorten aan proviand, munitie en kolen, het verouderde denken van het gros van de officieren, de ongevoelendheid van matrozen en stokers, enz. In zijn eindconclusie formuleerde Cervera heel duidelijk, dat volgens hem een oorlog met de Verenigde Staten ongetwijfeld zou eindigen met een complete Spaanse nederlaag. De adviezen en wijsheden van Cervera werden echter door Sagasta en de zijnen lichtvaardig in de wind geslagen.

Inmiddels was op 16 februari 1898 het verouderde Amerikaanse slagschip „Maine” in de haven van Havana in de lucht gevlogen, als resultaat van twee enorme explosies; over de ware oorzaken van deze grote ramp tast men tot heden nog steeds in het duister. Het gebeurde kwam de Amerikaanse marine op een totaal van 270 doden en 115 gewonden te staan. Wel stelde men alles in het werk om de oorzaak te achterhalen, maar tevergeefs. Hoewel Madrid prompt schadevergoeding aanbood, escaleerde daarna de toestand erg snel. Het uitbreken van de oorlog, die in feite door beide partijen werd gewenst, was niet meer tegen te houden.

Reeds op 22 april 1898 namen de Amerikanen de in hun havens verblijvende Spaanse koopvaardij schepen in beslag. De Spaanse regering verklaarde op 24 april de Verenigde Staten de oorlog. De Amerikaanse president William McKinley deed op 26 april het Congres verklaren, dat de oorlogstoestand met ingang van 21 april een feit was, en zo werd tevens de confiscatie van de Spaanse koopvaardij schepen gelegaliseerd.

De krachtsverhoudingen

Hoewel uiteraard ook te land de degens zouden worden gekruist, werd de Spaans-Amerikaanse Oorlog voornamelijk een maritiem gebeuren.

Voor het uitbreken van de oorlog bestond de Amerikaanse landmacht slechts uit 30.000 man met 240 kanonnen in totaal, maar aangezien de oorlogsvrijwilligers massaal toestroomden, bleken de Amerikanen spoedig in staat de benodigde extra troepen op de been te brengen.

Admiraal Pascual Cervera y Topete (1839-1909)

De Spanjaarden, die op de Filippijnen slechts over 12.000 man beschikten, onderhielden op Cuba een landmacht van 135.000 man. Van deze troepen was echter gebleken dat zij de grootste moeite hadden zich de Cubaanse rebellen van het lijf te houden. Evenals in het moederland waren de Spaanse troepen in de overzeese gebiedsdelen slecht toegerust en onvoldoende geoefend; er was een teveel aan officieren, die bovendien voor de moderne manier van oorlog voeren weinig begrip konden opbrengen. Door toedoen van de energieke minister van marine Theodore (Ted) Roosevelt, de grote voorvechter van een imperialistische vlootpolitiek, bevond de Amerikaanse marine zich bij het uitbreken van de oorlog in een fase van modernisering en uitbreiding. In zijn streven werd Roosevelt krachtig bijgestaan door president McKinley.

In 1898 beschikte de Amerikaanse marine over de volgende gevechtssklare, in een uitstekende staat verkerende schepen: vijf slagschepen met een gemiddelde waterverplaatsing van ongeveer ruim 10.000 ton, waarvan er vier een hoofdwapening voerden van vier in dubbeltorens opgestelde kanons met een kaliber van minimaal

30 cm, twee zware kruisers, acht kruisers, negen lichte kruisers, zes torpedoboten benevens zes nog bruikbare monitors en verschillende hulpschepen. De totale personeelssterkte bedroeg 16.500 man. Het officierscorps stond op een zeer hoog niveau, en zowel de matrozen en stokers als de mariniers waren uitstekend en langdurig geoefend en bovendien goed gedisciplineerd. Tijdens de oorlog kon de sterkte nog worden opgevoerd met vier kruisers — waarvan er twee van Brazilië waren overgenomen — een torpedo-bootjager en vier torpedoboten.

Als direct inzetbaar stelden de Spanjaarden daartegenover: vier moderne pantserschepen met een waterverplaatsing van ongeveer 7000 t en een hoofdbewapening van twee kanons met een kaliber van 27,5 cm, een uit 1887 daterende lichte kruiser, de „Reina Cristina”, met een waterverplaatsing van 3100 t, elf verouderde kruisers, drie moderne en zeer snelle torpedobotjagers, drie torpedoboten en diverse hulpschepen. Hoewel de Spaanse marine aan personeel over een sterkte van bijna 23.500 man beschikte, waren in vergelijking met de Amerikanen de schepelingen beslist onvoldoende geoefend en gedisciplineerd. Verder waren de schepen in het algemeen slecht onderhouden; op het pantserschip „Cristobal Colon” schitterden de organieke twee kanons van 27,5 cm door afwezigheid, en van enkele andere schepen waren sommige kanons van kleiner kaliber hard aan revisie toe, een situatie waaraan nauwelijks aandacht werd besteed.

Vijf oorlogsbodems, te weten het enige, maar nieuwe, Spaanse slagschip „Palayo”, met een waterverplaatsing van 9900 t en een hoofdbewapening van twee kanons met een kaliber van 30 cm, een fonkelnieuw pantserschip, twee van de Duitse marine overgenomen lichte kruisers, alsmede het uit 1863 daterende, maar nu gemoderniseerde en herbewapende, pantserschip „Numancia”, konden kort na het uitbreken van de vijandelijkheden in dienst worden gesteld. Mede dank zij deze nieuwe versterkingen was de marineleiding bij machte, onder commando van admiraal Camara een derde Spaanse smaldeel naar zee te sturen, waarover later meer.

Verder mag niet over het hoofd worden gezien dat het Panamakanaal nog moest worden aangelegd. Het verplaatsen van Amerikaanse vloot-

eenheden van de Atlantische Oceaan naar de Pacific, en omgekeerd, was nog steeds een tijdrovende aangelegenheid. Bij het uitbreken van de oorlog bevonden de meeste Amerikaanse oorlogsschepen zich — als gewoonlijk — in de Atlantische Oceaan, terwijl vanzelfsprekend de meeste aandacht uitging naar de Spaanse gebieden in de Caraïbische wateren. Het opperbevel berustte bij vice-admiraal Sampson, wiens schepen niet alleen de eigen oorlogshavens dienden te beveiligen maar bovendien de taak hadden te zorgen voor een zo doelmatig mogelijke blokkade van de Spaanse havens in deze contreien.

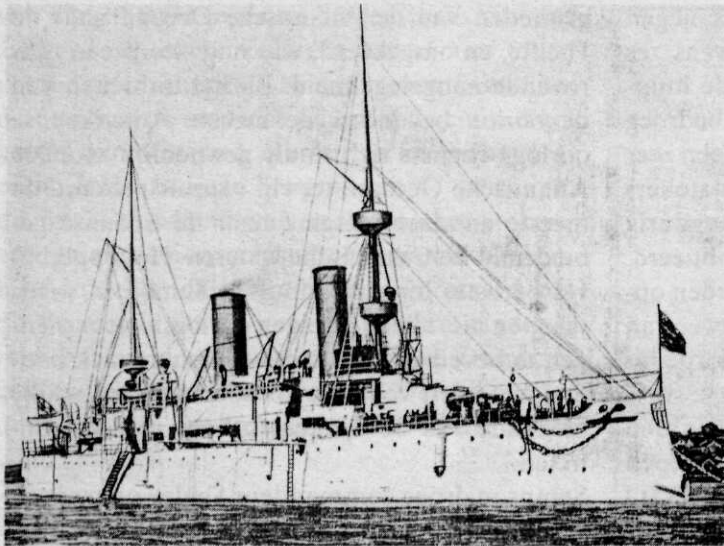
Sampson droeg commandeur Schley op met een voldoende aantal schepen het uit Spanje verwachte, uit pantserschepen en torpedobotjagers bestaande, smaldeel van admiraal Cervera zo goed mogelijk te lokaliseren.

Het bevel over het Amerikaanse smaldeel in de Pacific was in handen van commandeur Dewey. Hij beschikte over vier kruisers, enkele kanonneerboden en hulpschepen. Dewey's vlaggeschip was de in 1892 aan de vloot toegevoegde kruiser „Olympia”, een behoorlijk gepantserde oorlogsbodem met een waterverplaatsing van 5800 t en een maximumsnelheid van 21,6 mijl; de belangrijkste bewapening bestond uit vier in twee dubbeltorens opgestelde kanons met een kaliber van 20 cm en twaalf kanons met een kaliber van 12 cm.

De onder het opperbevel van admiraal Montojo voornamelijk in de Baai van Manilla geconcentreerde Spaanse zeestrijdkrachten waren sterk verouderd. Het modernste vaartuig was Montojo's vlaggeschip, de reeds vermelde „Reina Cristina”; deze lichte kruiser voerde een hoofdbatterij van zes kanons met een kaliber van 15 cm en had een topsnelheid van 17 mijl.

De Spaanse nederlagen ter zee

Geheel overeenkomstig de wensen van Washington liet Dewey geen tijd verloren gaan. Reeds op 2 mei 1898 werden in de Baai van Manilla de Spaanse zeestrijdkrachten totaal vernietigd en medio juni riep de opstandelingenleider Emilio Aguinaldo al de onafhankelijkheid van de Filipijnen uit; de nieuwe republiek stelde zich onder bescherming van de Verenigde Staten. ▷

Het U.S.S. „Olympia”

Admiraal Cervera had tijdens de vaart van het Spaanse eskader over de Atlantische Oceaan de meeste ellende meegemaakt, zoals die door hem was verwacht en voorspeld: onge oefendheid van de manschappen, ongeschiktheid van een aantal van zijn officieren, scheepsmankementen, enz. Aan het eerste euvel hadden tijdens de overtocht de vlootvoogd en de leden van zijn staf nog het een en ander weten te verbeteren, en de scheepsmankementen werden met enig improvisatietalent gedeeltelijk verholpen. Dat de Spaanse schepen door de Amerikaanse marine niet vroegtijdig waren opgevangen, was te wijten aan twee factoren. Ten eerste sloot de Amerikaanse marineleiding de mogelijkheid van Spaanse bombardementen uit zee op de eigen kust niet geheel uit, reden waarom de Amerikaanse oorlogsschepen verspreid opereerden over een tamelijk groot gedeelte van de Atlantische Oceaan en de Caraïbische wateren. Ten tweede paste Cervera op kundige wijze het systeem van voortdurende koerswijzigingen toe.

Het eerste beoogde doel, de rede van Havana, werd echter niet bereikt. Wel wist in het begin van juni Cervera's smaldeel de haven van Santiago de Cuba binnen te lopen. Deze van nature toch al vrij veilige haven, die slechts door een enkele doorvaart kon worden bereikt, werd bovendien beschermd door een aantal goed geplaatste kustbatterijen. Wel bedreigden Cubaanse rebellen de landzijde van de stad, maar hun druk was nog niet sterk genoeg om de Span-

jaarden voor serieuze problemen te plaatsen. Nadat de Spaanse schepen waren aangekomen, werd de haven uiteraard volledig geblokkeerd door de Amerikaanse marine, die bepaald geen gebrek meer aan schepen had nu ook het potentieel van Schley zich bij Sampsons hoofdmacht had gevoegd.

Toch koesterde de Spaanse marineleiding in het moederland nog de illusie dat het mogelijk zou zijn het tij in de Pacific te doen keren ten gunste van Spanje. Daarom kreeg admiraal Camara, op de rede van Cadiz, opdracht zijn ankers te lichten; op 18 juni koerste hij de Middellandse Zee binnen, op weg naar het Verre Oosten. Zodra Cervera dat nieuws vernam, begreep deze dat hij uit het moederland geen hulp meer behoefde te verwachten.

Ingevolgde de geslaagde landing van de Amerikanen bij Santiago de Cuba op 23 juni kwam een directe militaire samenwerking met de Cubanen tot stand. Nu stond het Spaanse garnizoen inderdaad voor onoverkomelijke moeilijkheden, en Cervera besefte terdege, dat zijn smaldeel geheel in de val zat. De enige mogelijkheid, die wellicht redding zou kunnen brengen, bestond uit een eventuele, maar wel uiterst riskante, uitvalspoging naar de open zee.

Na rijp beraad besloot Cervera tot actie over te gaan. Voor zijn sprong in het ongewisse beschikte de admiraal over vier pantserschepen — zijn vlaggeschip (bewapend met twee kanons van 27,5 cm en tien kanons met een kaliber van 14

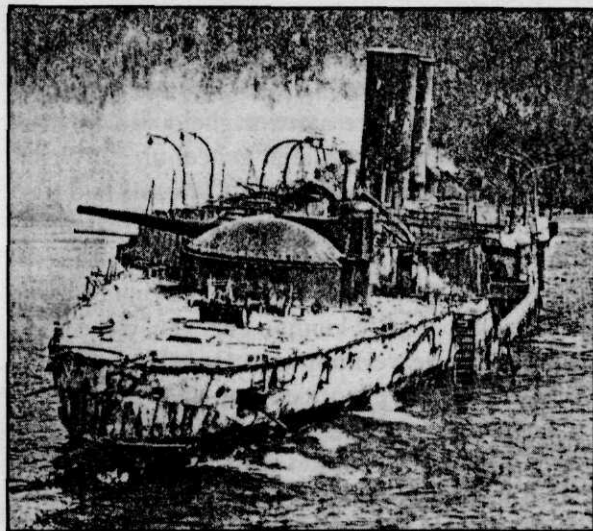
cm) „Infanta Maria Teresa”, de „Almirante Oquendo”, de „Vizcaya” en de „Cristobal Colon” – en twee snelle torpedobootjagers. De uitbraakpoging van het eskader vond plaats op 3 juli 1898. Eerst kwamen om 09.30 uur de jagers naar buiten; hoewel zij zich fel verweerden, werden zij al vernietigd voordat zij zelf schade hadden kunnen toebrengen. Ook het lot van de vier pantserschepen was snel bezegeld: drie daarvan werden vrijwel direct na het verlaten van de haven door goed gericht Amerikaans vuur volkomen wrak geschoten. De „Cristobal Colon”, die nog behoorlijk vaart had weten te maken, zou de dans evenmin ontspringen; het schip werd al spoedig door snellere Amerikaanse schepen ingelopen. Cervera had inmiddels bevel gegeven de witte vlag te hissen; noodgedwongen, want zijn vlaggeschip was geheel doorzeefd en daardoor waren tevens de eigen kanons tot zwijgen gedoemd.

Het Spaanse tegenvuur was hoofdzakelijk in het wilde weg afgegeven, en de verliezen van de Amerikanen waren dan ook minimaal: behalve een paar dozijn gewonden hadden zij slechts één gesneuvelde matroos te betreuren.

Na de korte zeeslag wemelde de zee van de Spaanse drenkelingen. De overwinnaars stelden alles in het werk om er zoveel mogelijk te redden, pogingen die met succes werden bekroond. Ook admiraal Cervera, die aan een arm was gewond, werd door de Amerikanen aan land gebracht. Voor de heldhaftige uitvalspoging van zijn eskader werd hij door vele tegenstanders gecompimenteerd. Na de slag waren ruim 1300 Spaanse schepelingen krijgsgevangen genomen. Pas na verloop van ruim twee dagen werden in Madrid de werkelijke feiten over de nederlaag vrijgegeven, nadat eerst vergeefs was gepoogd door middel van onjuiste berichtgeving het Spaanse publiek op een dwaalspoor te brengen.

Het smaldeel van Camara bereikte Suez nog wel, maar aldaar kregen de Spanjaarden geen toestemming kolen te bunkeren. Camara's eskader wendde de steven, voer naar Spanje terug en verdween daarna voorgoed uit de publiciteit.

Op 17 juli 1898 capituleerde het Spaanse garnizoen van Santiago de Cuba. En hoewel tot 11 augustus op het eiland Puerto Rico felle gevech-

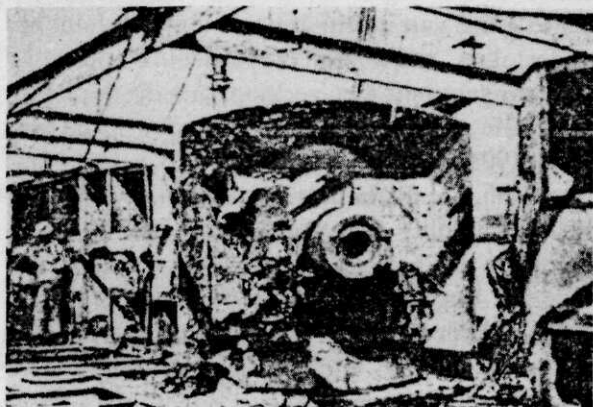
Het Spaanse pantserschip „Almirante Oquendo” na afloop van de strijd

ten woedden, behaalden ook daar de Amerikanen de eindoverwinning. Ook in de Pacific – en passant had de kruiser „Charleston” op Goeam de Spaanse vlag doen strijken – liep de oorlog ten einde, want op 7 augustus werd Manilla aan de Amerikanen overgegeven. De allengs door de Spanjaarden zo vurig begeerde wapenstilstand kwam dank zij Franse bemiddeling op 12 augustus 1898 tot stand. De oorlogstoestand had precies 113 dagen geduurd.

De Vrede van Parijs

De op 1 oktober begonnen vredesonderhandelingen zouden ruim twee maanden in beslag nemen. Spanje verloor de Westindische bezittingen Cuba en Puerto Rico, en in de Pacific

Ook het bovendek van het pantserschip „Infanta Maria Teresa” was door het Amerikaanse vuur in een ravage veranderd

Goeam en de Filippijnen; voor het afstaan van de laatstgenoemde grote archipel kreeg Madrid evenwel een vergoeding van \$ 20 miljoen. De politieke en militaire aanwezigheid van Spanje verdween echter niet alleen geheel uit de West, doch bovendien uit de Pacific: Madrid had namelijk besloten tot uitverkoop van de restanten over te gaan.

Reeds op 10 september 1898 had de Spaanse regering aan Berlijn te kennen gegeven, dat zij bereid was tot de verkoop aan Duitsland van de Carolinen behalve het toen nog door de Amerikanen gewenste eiland Koesaie, en de Marianen met uitzondering van het reeds door de Amerikanen in bezit genomen Goeam. Nadat Washington de claim op Koesaie had laten vallen, werd op 30 november — dus nog voor het sluiten van het vredesverdrag met Amerika — de overdracht van de twee eilandengroepen aan Duitsland in Madrid bekend gemaakt.

Het Vredesverdrag van Parijs werd op 10 december 1898 door de vertegenwoordigers van de Verenigde Staten en Spanje ondertekend.

De veranderde machtsposities

Als gevolg van de complete nederlaag van 1898 had het aanzien van Spanje, zowel politiek als militair, onherstelbare deuken opgelopen. Het land was voorgoed uit de rij van belangrijke koloniale mogendheden verdwenen. Toch deed Madrid nog pogingen de ongeveer voor driekwart verloren gegane marine enigszins op te bouwen. Een opzet, die voornamelijk door geldgebrek slechts gedeeltelijk slaagde, terwijl bovendien de Spaanse marinetraditie stellig niet alleen op het behalen van overwinningen berustte. Ook de legerleiding bleek echter uit de recente gang van zaken bitter weinig te hebben opgestoken, zoals later overduidelijk zou worden aangetoond: het verloop van de slepende koloniale oorlog, die de Spanjaarden in de periode 1909-1926 in Noord-Marokko, voornamelijk tegen de Rifkabylen, voerden, vertoonde voor hen stellig geen rooskleurig beeld; en de kolossale buitenlandse inmenging tijdens de Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) sprak boekdelen over de feitelijke onmacht van de Spaanse armee.

Een geheel ander beeld werd opgeroepen door

de evolutie in de Verenigde Staten. Na de vrede van Parijs stond aan de verwezenlijking van het Amerikaanse imperium vrijwel niets meer in de weg en kregen figuren als president McKinley en de minister van marine Theodore Roosevelt de wind volledig in de zeilen.

Kort nadat McKinley in 1901 als president was herkozen, overleed hij aan de gevolgen van een op 6 september door een anarchist op hem gepleegde aanslag. Roosevelt werd tot zijn opvolger gekozen en deze zou tot in 1909 twee volledige ambtstermijnen als president volmaken.

De nieuwe president deed de recent verworven Amerikaanse posities consolideren, terwijl hij zijn beproefde marinepolitiek met voortvarendheid liet uitvoeren. De Amerikaanse oorlogsvloot werd derhalve aanzienlijk uitgebreid, terwijl het hoge niveau van het personeel bleef gehandhaafd en de kwaliteit van het materieel steeds moderner en nog beter werd.

Verder was het aan Roosevelt's energie te danken dat de voorbereidingen voor het graven van het Panamakanaal voorbeeldig werden afgerond. Bij de aanleg deden zich dan ook niet meer de moeilijkheden voor die bij vorige pogingen waren opgetreden. In augustus 1914 voer het eerste schip door een geheel voltooid en doelmatig aangelegd kanaal; als gevolg van het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog vond de officiële opening pas in 1920 plaats.

Tijdens de periode van Roosevelt's regering bleken de Amerikaanse politici bovendien in staat te zijn, met vooruitziende blik te bepalen welke landen in de nabije toekomst de grootste moeilijkheden zouden veroorzaken. Geheel in tegenstelling tot Londen beschouwde Washington het Japanse imperialisme — dat toen overigens nog zeer misleidend was verpakt — als een groot gevaar voor de Westerse mogendheden. Niet voor niets hadden de Amerikanen zich in 1897/'98 gehaast Hawaï in te lijven, want zij hadden toen de Japanse hete en begerige adem al heel duidelijk in de nek gevoeld. Geheel in overeenstemming met Londen achtte echter ook Washington de Duitse vlootpolitiek een groot gevaar voor de stabiliteit van de internationale betrekkingen. Duitsland bezat immers geen enkele marinetraditie, terwijl het Duitse imperium noch buitengewoon omvangrijk noch erg belangrijk was. Bij dat alles was de overdreven Duitse belangstel-

ling voor de Filippijnen van voor en tijdens de oorlog met Spanje de Amerikanen niet ontgaan. Maar reeds voor 1914 had hun eigen vlootpolitiek de Amerikanen verzekerd van een machts-

apparaat, dat zowel op de Atlantische Oceaan als in de Pacific een mogelijk treffen, met welke tegenstander dan ook, zowel kwalitatief als kwantitatief beslist niet hoefde te schuwen.

Literatuur

Ch. Bride — *La guerre Hispano-Américaine de 1898*.

Librairie militaire R. Chapelot et Cie, Parijs (1899).

H. W. Wilson — *The downfall of Spain* (Naval History of the Spanish-American War). Sampson Low, Warston and Company Ltd, Londen (1900).

W. R. Braisted — *The United States Navy in the Paci-*

fic, 1897-1909. University of Texas Press, Austin (1958).

W. Reid — *Making Peace with Spain* (the Diary of Whitelaw Reid september-december 1898). University of Texas Press, Austin (1965).

S. O. Andersson — *Francisco Franco*. Uitgeverij Interland, Aalten (1970).

MAAK U NIET BEZORGD

dat u na dienstverlating de

MILITAIRE SPECTATOR

niet meer zult ontvangen:

als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap vindt u hem maandelijks in uw bus!

Bovendien driemaandelijks Mars in Cathedra. Voor f 30,- per jaar!

(Buitenland f 40,-)

Snel een briefkaart aan de secretaris

DENIJSSTRAAT 135, 2251 HJ DEN HAAG

en uw bezorgdheid is over!

De operatie „Vrede voor Galilea”

Th. G. Woltjer

adjutant-onderofficier instructeur

Op zondag 6 juni 1982 trokken omvangrijke Israëlische pantser- en pantserinfanterie-eenheden over ten minste drie assen zuidelijk Libanon binnen met het doel de politieke en militaire infrastructuur van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) in Libanon zo zwaar mogelijk te treffen en indien mogelijk uit Libanon te verdrijven.

Directe aanleiding voor de Israëlische militaire actie tegen de PLO was de moordaanslag op de Israëlische ambassadeur in Londen, Shlomo Argov, in de voorafgaande week. De operatie was echter dermate grondig gepland en voorbereid dat de moordaanslag slechts kan worden gezien als een excuus voor iets dat toch zou worden uitgevoerd.

De volgende argumenten zijn naar alle waarschijnlijkheid voor Israël de werkelijke redenen geweest voor het uitvoeren van een militaire operatie tegen de PLO.

— De PLO hield elke vooruitgang tegen in de autonomiebesprekingen voor de Palestijnen op de westelijke oever van de Jordaan en de Gazastrook, als uitvloeisel van de Camp-Davidakkoorden.

— De militaire en politieke macht en invloed van de PLO binnen de Arabische wereld waren groot genoeg om de gematigder landen, veelal onder niet al te sterke en kwetsbare leiding, ervan te weerhouden in navolging van Egypte met Israël tot een vergelijk te komen.

— De militaire, politieke en economische invloed van de PLO in Libanon, in het bijzonder ten zuiden van Beiroet, vormde in toenemende mate een voor Libanon destabiliserende factor en maakte elk herstel van het Libanese gezag vrijwel onmogelijk.

— De Arabische wereld was zelf kennelijk niet bereid of in staat een einde te maken aan de cri-

sis in Libanon. Ook de stationering van een Arab Deterrent Force (ADF) in Libanon, sedert het einde van 1976, heeft daarin geen enkele verandering gebracht.

— In 1982 bestond de ADF nog vrijwel uitsluitend uit Syrische strijdkrachten en diende slechts het strategische belang van Syrië.

— De opbouw van militaire middelen door de PLO in zuidelijk Libanon begon vormen aan te nemen die voor noordelijk Israël een steeds ernstiger bedreiging betekenden.

Reeds in augustus 1980 werd een eerste aanwijzing verkregen betreffende mogelijke Israëlische intenties jegens de PLO. De toenmalige voorzitter van de Israëlische parlementaire commissie van defensie en buitenlandse zaken, Moshe Ahrens (thans ambassadeur van Israël in de VS) verklaarde op 26 augustus 1980 dat Israël niet lang meer kon dulden dat er in Zuid-Libanon een Palestijnse ministaat bestond, louter met het doel oorlog tegen Israël te voeren. Sedertdien werden met enige regelmaat aanwijzingen verkregen betreffende militaire voorbereidingen door de Israeli Defence Forces (IDF), zowel in Israël als in de enclave van de christenmilitie van majoor Haddad in Zuid-Libanon. Begin 1981 kregen de ontwikkelingen in Libanon een nieuwe dimensie toen de Lebanese Forces (de militaire arm van een coalitie van christengroeperingen in Libanon) rond de stad Zahle, in de centrale Beqa-vallei, slaags raakten met Syrische strijdkrachten van de ADF. Toen in april de Syriërs de overhand dreigden te krijgen en de Libanese christenen steeds verder werden teruggedreven in het Sanningebergte kwamen de Israëli's hen te hulp. Door de Israeli Air Force (IAF) werden daarbij onder meer twee Syrische MI-8 Hip helikopters neergeschoten. Syrië antwoordde daarop met het installeren van een

Merkavatanks op weg naar Tyrus

M-113's gaan aan land nabij Sidon

aantal SA-6 Gainful luchtdoelraketinstallaties in de Beqa-vallei. Sedertdien werd door Israël geëist dat Syrië zijn luchtdoelraketten uit Libanon zou verwijderen, aangezien de stationering daarvan geen deel uitmaakte van het ADF-mandaat. Israël dreigde de raketten te zijner tijd desnoods te zullen vernietigen.

Van december 1981 af werd in het noorden van Israël en op de, sedert medio december 1981 geannexeerde, hoogvlakte van Golan een opbouw van IDF-pantser- en pantserinfanterie-eenheden waargenomen waarvan de sterkte gedurende de eerste maanden van 1982 reeds op omstreeks 2 tot 3 divisies werd geschat.

Palestijnse militaire sterkte in Libanon

De Palestijnse militaire sterkte in zuidelijk Libanon werd bij het uitbreken van de vijandelijkheden in juni geschat op ongeveer 13.000 man, hoewel juiste gegevens daaromtrent ontbreken. Dat aantal zou nog worden aangevuld met een soort reservisten. De 13.000 „parate” Palestijnen

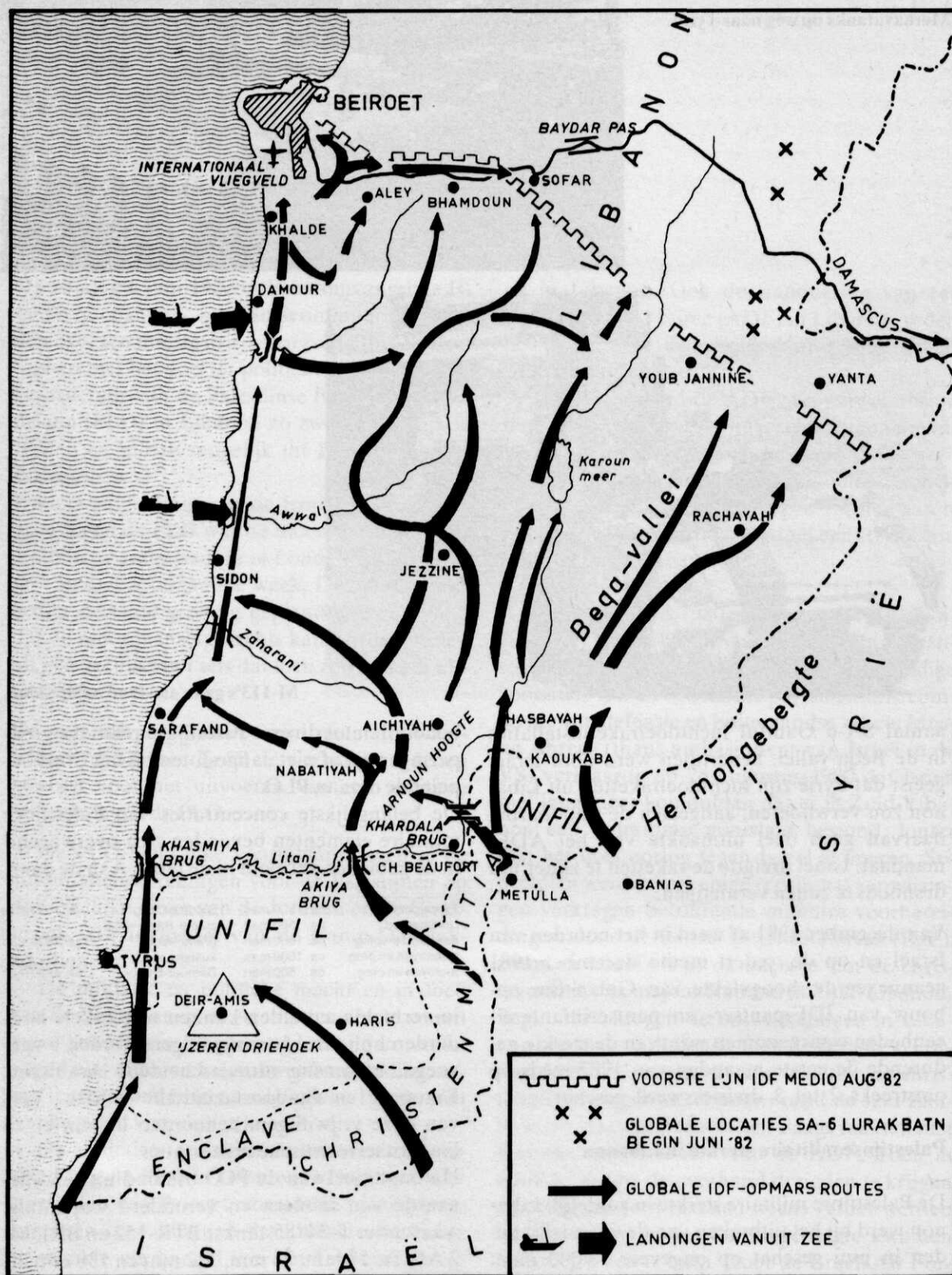
behoorden tot diverse Palestijnse politieke groeperingen, al of niet aangesloten bij het overkoepelende orgaan PLO.

De belangrijkste concentraties van Palestijnse militaire elementen bevonden zich overwegend in de gebieden vermeld in de tabel. Aan de daar-

Tyrus-pocket	ca. 1500 man	Sidon en omg.	ca. 1500 man
Unifilgebied	ca. 500 man	zuidel. Beqa-vallei	
Sarafand en omg.	ca. 1000 man	(Fatah-land)	ca. 1500 man
Nabatiyeh en omg.	ca. 1000 man	kuststrook	
Aichiyeh en omg.	ca. 500 man	Damour-Beiroet	ca. 4500 man

in vermelde aantallen kunnen nog enkele honderden buitenlandse vrijwilligers worden toegevoegd, afkomstig uit verscheidene Arabische, Europese en Zuidoostaziatische landen. Veel van deze vrijwilligers behoorden in hun eigen land tot terroristische organisaties.

Het materieel van de PLO bestond uit een allegaartje van modern en verouderd wapentuig, waaronder T-34/85-tanks; BTR-152 en BRDM-2 APC's; 57 mm, 76 mm, 122 mm en 130 mm artillerie; 14,3 mm, 23 mm, 30 mm, 37 mm en 57 mm luchtdoelartillerie; 107 mm, 140 mm en 122 mm meervoudige raketwerpers; SA-7 Grail en

De aanvalsroutes van de IDF in zuidelijk Libanon

SA-9 Gaskin luchtdoelraketsystemen; alsmede een grote verscheidenheid aan geweren, lichte en zware mitrailleurs, antitankraketwerpers, mortieren en terugstootloze vuurmonden. Bij al deze wapens behoorden gigantische hoeveelheden munitie, die samen met een uitgebreide reeks logistieke goederen waren opgeslagen in steden, dorpen en kampen alsmede in tunnels en onderkomens die waren geboord in de heuvels van zuidelijk Libanon.

De enige Palestijnse groepering die over militaire verbanden van enige omvang beschikte, was Fatah, de grootste groepering binnen de PLO, geleid door Yasser Arafat. Fatah beschikte over drie brigades – te weten de Yarmouk-, de Karameh- en de Kastelbrigade – alsmede over de Ajnadin-eenheid met een vermoedelijke sterkte van een bataljon, plus nog enkele kleine eenheden. De overige Palestijnse groeperingen beschikten over strijdgroepen waarvan sommige ongeveer ter sterkte van een bataljon. In hoeverre er sprake was van enige vorm van gecoördineerd optreden, is volstrekt onduidelijk.

De militaire arm van de PLO was/is de Palestine Liberation Army (PLA). De PLA bestond uit vier brigades: de Hittin-, de Qadessiyah-, de Ain-Jalout- en de Zaid-bin-Haratebrigade. De Hittin- en Qadessiyah-brigade stonden grotendeels onder Syrische controle en maakten deel uit van de ADF in Beiroet. De Zaid-bin-Haratebrigade was, en is, gelegerd in Jordanië en staat onder strikte Jordaanse controle. Enkele honderden manschappen van deze brigade werden in juni naar Beiroet gedirigeerd. Qua leiding, organisatie en bewapening vertoonde de PLA vele kenmerken van een leger. Tot de organisatie be-

hoorden onder meer enkele T-55 tankbataljons, gelegerd in zuidelijk Beiroet.

De Syrische presentie (ADF) in Libanon

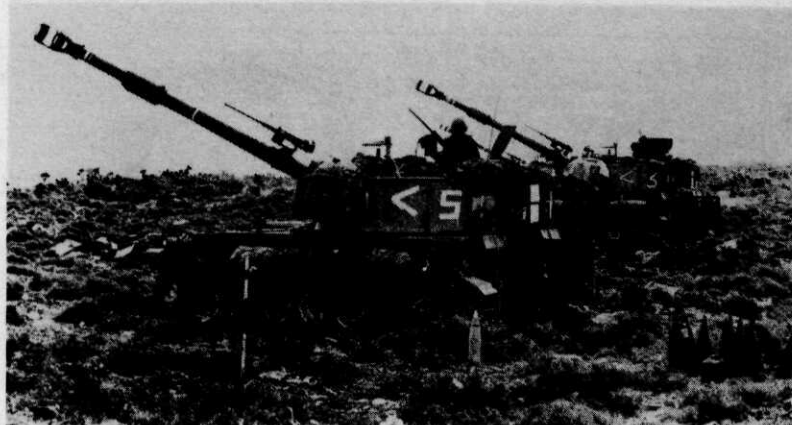
De totale Syrische militaire sterkte in Libanon bedroeg in juni ongeveer 20.000 man. Deze troepenmacht was bekend als de Arab Deterrent Force (ADF), die in grote lijnen als volgt was gegroepeerd:

- in Beiroet en omgeving: 85 Painfbrig, enkele commandobataljons en twee PLA-brigades met elk ten minste een T-55 tankbataljon;
- ten oosten en zuidoosten van Beiroet: een pantserinfanteriebrigade benevens eenheden divisieartillerie en luchtdoelartillerie;
- Beqa: een pantserbrigade, gelegerd in het zuidelijke deel van de Beqa-vallei;
- noordelijk Libanon: in dit gebied, met inbegrip van de noordelijke Beqa-vallei en de omgeving van Tripoli, waren verscheidene commandobataljons gelegerd alsmede enkele kleine pantser- en artillerie-eenheden.

Ter bescherming van de sedert april 1981 in de Beqa-vallei geplaatste SA-6 Gainful luchtdoelraketbatterijen bevonden zich daar elementen van een extra pantserbrigade. Deze stonden vermoedelijk niet onder bevel van de ADF.

Zondag 6 juni 1982

Na de moordaanslag op de Israëlische ambassadeur in Londen op donderdagavond 3 juni voerden Israëlische luchtmachtvliegtuigen op vrijdag en zaterdag zware aanvallen uit op Palestijnse doelen in zuidelijk Libanon en zelfs in de hoofdstad

Artilleriesteun door een batterij M-109 in de Beqa-vallei

Beiroet. Deze Israëlische luchtaanvallen werden door de Palestijnen beantwoord met raket- en artilleriebeschietingen op Noord-Israël.

In de loop van zondagochtend 6 juni 1982 trokken drie divisiegevechtsgroepen van de IDF over drie assen het zuiden van Libanon binnen. Volgens de momenteel beschikbare informatie hebben de gevechtshandelingen in Libanon zich gedurende de daarop volgende weken als volgt afgespeeld.

De Westelijke sector

Met vrij grote snelheid trokken van omstreeks 10.00 uur zondagochtend af pantser- en pantserinfanterie-eenheden, onmiddellijk gevolgd door gemechaniseerde artillerie, door de enclave van de christenmilitie van majoor Haddad en het gebied van Dutchbatt (Unifil) naar de zogenaamde Tyrus-pocket. Belangrijke Palestijnse steunpunten in de pocket, de stad Tyrus inbegrepen, werden omtrokken en afgegrensd, terwijl de hoofdmacht verder naar het noorden oprukte. Per helikopter en/of van zee uit werden commando's en/of infanteristen ingezet met het doel tactisch belangrijke objecten te bezetten, waaronder de brug over de Litani, en tevens de terugtochtsweg voor de Palestijnen naar het noorden af te snijden.

In de nacht van zondag op maandag werd een landing uit zee uitgevoerd nabij de monding van de Awwalirivier, ten noorden van Sidon. Bij deze operatie werd een relatief sterke pantser- en pantserinfanterie-eenheid aan land gezet, vermoedelijk ter sterkte van een bataljon plus. Het doel van deze landing was niet uitsluitend de

verovering van de brug over de Awwali, doch beoogde tevens uit het noorden de stad Sidon in te sluiten. Nadat aansluiting was gemaakt met de hoofdmacht zette deze de opmars in noordelijke richting voort. In Sidon was een regionaal hoofdkwartier van de PLO gevestigd. De opmars, die voortdurend werd ondersteund door close air support en artilleriebeschietingen uit zee ondervond over het algemeen weinig weerstand, en op woensdagmiddag 9 juni arriveerden de voorste eenheden van een pantserbrigade bij het kuststadje Damour waar zich een belangrijk Palestijns bolwerk bevond. Vermeldenswaard is dat de pantserbrigade die in de westelijke sector de opmars leidde, werd gecommandeerd door kolonel (Aluf Mishne) Eli Geva. Deze nam later zijn ontslag als brigadecommandant aangezien hij niet kon instemmen met plannen tot het aanvallen van het belegerde West- en Zuid-Beiroet. Ook bij Damour had een landing uit zee plaatsgevonden, en als pantserinfanterie optredende parachutisten werden ingezet om het oord huis voor huis te veroveren, gesteund door de tanks van de pantserbrigade en artillerie. Nadat Damour grotendeels was ingenomen, kreeg de pantserbrigade opdracht nog diezelfde avond de aanval naar het noorden met grote snelheid voort te zetten, met als doel de heuvelruggen ten zuiden van Beiroet vanwaar het internationale vliegveld kan worden beheerst.

In de dichtbebouwde strook ten noorden van het plaatsje Khalde, langs de Middelandse-Zeekust, liepen de voorste eenheden van de brigade in een goed voorbereide hinderlaag van Syrische en Palestijnse eenheden. Dat was de eerste te-

M-60 tank ergens in zuidelijk Libanon; de speciaal aangebrachte bescherming tegen holle-ladingprojectielen is goed zichtbaar

genstand van enige omvang waarbij relatief zware personele en materiële verliezen werden geleden. Dat de IDF-brigade in deze hinderlaag kon lopen, was vermoedelijk in belangrijke mate het gevolg van een te hoge snelheid van oprukken, waardoor aan het verkennen van de marswegen weinig of geen aandacht werd besteed.

De intensiteit van het vijandelijke vuur dwong de voorste IDF-eenheden zich terug te trekken met achterlating van twee tanks – een daarvan een Merkava – en een APC. De volgende dag werd het gebied door infanterie veroverd en werden de gestelde doelen bereikt. Opmerkelijk is dat de Syriërs kennelijk geen poging hebben gedaan de achtergelaten Israëliëse tanks te bergen. Vooral het bezit van een Merkavatank zou, om psychologische en technische redenen, van niet geringe importantie zijn geweest. Deze Merkava (zie ook *Mil. Spect.* 148(1979)(8)370) zou, volgens een eerste analyse, zijn vuurdoop in Libanon uitstekend hebben doorstaan.

Gelijktijdig met de doorstoot naar het noorden, alsmede gedurende de daarop volgende periode, werd de gehele kuststrook van de Tyrus-pocKet tot aan Beiroet gezuiverd waarbij nog zware straatgevechten werden geleverd bij de verovering van onder meer Tyrus en Sidon.

Op donderdag 10 juni sneuvelde in het zuiden van Libanon genmaj Yekutiël Adam, die vermoedelijk de functie van C-Westelijke sector vervulde. Met hem kwam ook zijn Hoofd Operatiën, kolonel Haim Sela, om het leven. Van de omstandigheden waaronder zij sneuvelen is slechts weinig bekend; vermoed wordt dat hun voertuig in een hinderlaag is gereden.

Belangrijke aspecten van de militaire operaties in de kuststrook waren de volgende.

– Hoge snelheid van oprukken, waarbij kleine en grote woonkernen zoveel mogelijk werden ontrokken en geïsoleerd.

– Amfibische omtrekkingen; op ten minste twee plaatsen werden betrekkelijk omvangrijke pantser- en pantserinfanterie-eenheden uit zee aan land gezet met het doel tactisch belangrijke objecten te bezetten, vijandelijke terugtochtmogelijkheden af te snijden en de snelheid van terrein winnen van de over land opererende eenheden te waarborgen.

– Nauwe samenwerking tussen de verbonden

M-113's in de omgeving van Khalde

wapens – tanks, pantserinfanterie en gemechaniseerde artillerie – alsmede met marine- en luchtmacht. (Door de Israëliëse luchtmacht en marine werd op 8 juni, in een gecombineerde operatie, een Syrische early-warning-radar uitgeschakeld ten zuiden van Beiroet, nabij Khalde.)

– Voor het eerst in de geschiedenis van de IDF werd op ruime schaal het gevecht in oorden gevoerd.

De Centrale sector

Ook in de centrale sector opereerde een zelfstandig optredende divisiegevechtsgroep, gesteund door tactische luchtmacht en gevechtshelikopters. In deze sector werd de aanval geopend uit het uiterste noorden van Israël, in de omgeving van Metulla, en wel in twee richtingen. Een pantserbrigade trok door het gebied van Frenchbatt (Unifil), met als eerste doel de tactisch belangrijke Akiyabrug over de Litani, en rukte vandaar op naar de Arnounhoogte en naar Nabatiyeh, een belangrijk PLO-centrum. Een tweede eenheid van onbekende sterkte en samenstelling trok uit Metulla naar het noordwesten met als eerste doel de Khardalabrug over de Litani om vandaar eveneens de aanval voort te zetten naar de omgeving van Nabatiyeh.

Hoewel daaromtrent geen concrete informatie beschikbaar is, zijn er toch wel enkele aanwijzingen waaruit zou kunnen worden opgemaakt dat per helikopter gelande eenheden beide bruggen reeds hadden bemachtigd. Beide pantserformaties rukten snel op in noordelijke richting en omsingelden Nabatiyeh. Ook het kruisvaarderskasteel Chateau Beaufort, dat gold als een van de

Tow-team van de IDF in Sidon

belangrijkste PLO-bolwerken met uitstekende waarnemingsmogelijkheden in alle richtingen, werd omsingeld. In de nacht van zondag op maandag werd het kasteel, na felle gevechten, veroverd door eenheden van de elite Golanbrigade (1 Infbrig/IDF).

Na de omsingeling van Nabatiyeh werd de aanval naar het noorden snel voortgezet, terwijl de eigenlijke verovering en zuivering van de stad werden overgelaten aan volgende eenheden. Een van de eerstvolgende doelen was het plaatsje Aichiyeh, waar tevens de verst zuidelijke Syrische ADF-eenheden waren gelegerd. In de omgeving van Nabatiyeh werd door de IDF een klein PLO-vliegveld bezet, compleet met verkeerstoren. Dat veld werd later door de Israëli's in gebruik genomen.

Hoewel Israël van het begin van de vijandelijkheden af had verklaard geen conflict met de Syriërs te wensen, zou dat in de praktijk onmogelijk blijken, tenzij de Syriërs bereid waren zich voortijdig terug te trekken. Vooral in de centrale en oostelijke sector lagen de Palestijnse en Syrische posities zo dicht bij en door elkaar dat onderscheid vrijwel onmogelijk was. Reacties uit Syrië gaven verder allerminst de indruk dat de ADF zich niet in de vijandelijkheden zou mengen. Toch werden de ADF-eenheden uit Aichiyeh teruggetrokken, doch dat was meer een tactische manoeuvre, aangezien uit de omgeving van Jezzine, verder in het noorden, Syrische artillerie reeds op de tweede dag Israëli's troepen onder vuur nam die zich nabij Aichiyeh bevonden.

Het was eveneens in de centrale sector dat Israël, vermoedelijk op maandag en dinsdag, drie

vliegtuigen verloor door Syrische en/of Palestijnse luchtdoelartillerie of door de SA-7 Grail luchtdoelraket. Het betrof hier een A-4 Skyhawk, waarvan de piloot werd gevangen genomen, een Cobra antitankhelikopter en een Bell Medevac-helikopter. Gedurende het grootste deel van de oorlog waren dit de enige Israëli'sche vliegtuigverliezen. Op 24 juli zou boven de Beqa nog een F-4 Phantom worden neergeschoten door een SA-6 Gainful luchtdoelraket.

Gedurende de volgende dagen werd de aanval naar het noorden snel voortgezet, waarbij vrijwel uitsluitend weerstand werd ondervonden van de ADF. In het bijzonder in de omgeving van Jezzine werden felle gevechten geleverd met Syrische pantserinfanterie en tanks, commando's en enkele PLA-eenheden. De IDF kreeg daarbij veel artilleriesteun en close air support. Gelijktijdig werden voorheen omtrokken plaatsen gezuiverd van Palestijnen, Syriërs en links-Libanese moslemstrijdgroepen, die veelal met de Palestijnen samenwerkten. Toen op vrijdag 11 juni door Israël unilateraal een eerste staakt-het-vuren werd afgekondigd, lag de belangrijke verbindingsweg Beiroet-Damascus reeds binnen het bereik van de Israëli'sche artillerie.

Tijdens de voortgezette aanval werd de rechtergrens van de in de centrale sector opererende divisie gevormd door de heuvelruggen vanwaar de zuidelijke Beqa-vallei kan worden beheerst. Op de linkerflank van de divisie werd nauw gecoördineerd en voortdurend contact gemaakt met de divisie in de Westelijke sector. Het is tot op heden nog niet bekend door wie de divisiegevechtsgroep in de Centrale sector werd gecommandeerd. Hoewel ook daarover geen zekerheid bestaat, stond de gehele Israëli'sche strijdmacht in Libanon vermoedelijk onder rechtstreeks bevel van de bevelhebber van het Noordelijke Commando, genmaj Drori.

Op maandag 7 juni trok een gemechaniseerde IDF-eenheid uit het zuiden het gebied van Dutchbatt (Unifil) binnen om via Haris (bats cp) verder in noordwestelijke richting op te rukken. Doel van deze operatie was de zogenaamde IJzeren Driehoek in Unifilgebied zuiveren van Palestijnse strijders. In deze IJzeren Driehoek bevond zich sedert enkele jaren een concentratie van enkele honderden bewapende Palestijnen, behorende tot diverse groeperingen.

De Oostelijke sector

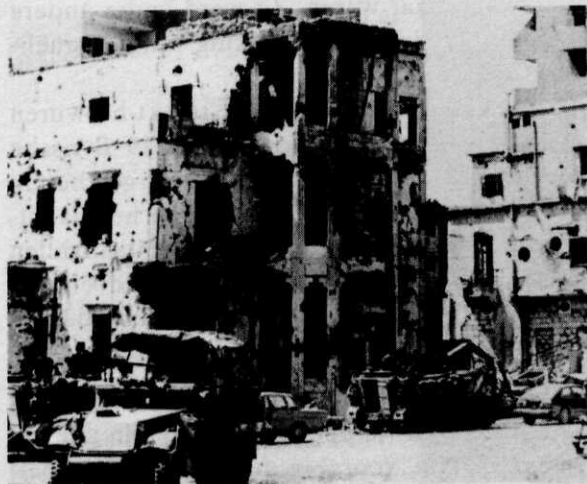
Door de oostelijke divisiegevechtsgroep van de IDF werd de aanval geopend vanuit het noordelijke deel van de hoogvlakte van Golan. Uit de omgeving van Baniyas werd de voorwaartse beweging ingezet met als eerste belangrijke doel het plaatsje Hasbayah. Daartoe werd een deel van het gebied van Norbatt (Unifil) doorschreden. Een tweede eenheid van de divisie zette de aanval in uit de omgeving van Metulla met als eerste doel Kaoukaba waarvoor het gebied van Nepbatt (Unifil) moest worden doorschreden.

De oostelijke divisiegevechtsgroep van de IDF stond vermoedelijk onder bevel van genmaj Avigdor Ben Gal, die daarvoor gedurende enkele jaren bevelhebber van het Noordelijke Commando is geweest.

Gedurende de eerste drie dagen werd in de Oostelijke sector na de verovering van onder meer Hasbayah nauwelijks enige terreinwinst geboekt. Reden daarvoor was vermoedelijk dat een treffen met Syrië niet op Israëliësch initiatief mocht plaatsvinden. Wel werden Palestijnse stellingen in Fatah-land aangevallen en bezet.

Op woensdag 9 juni werden rond het middaguur door de Israeli Air Force (IAF) nagenoeg alle Syrische SA-6 Gainful luchtdoelraketopstellingen in de Beqa vernietigd, waarbij geen enkel Israëliësch toestel verloren ging. In totaal werden daarbij 19 lanceerinrichtingen vernietigd alsmede de bijbehorende radars; 4 lanceerinrichtingen zouden zijn beschadigd. Hoewel over de wijze waarop de SA-6 opstellingen zijn vernie-

Pantservoertuigen van de IDF in Sidon

tigd een strikte geheimhouding wordt bewaard, is dat vermoedelijk in grote lijnen als volgt gegaan.

Sedert de plaatsing van de raketbatterijen in april 1981 werden regelmatig verkenningen boven de installaties uitgevoerd met zowel hoogvliegende vliegtuigen als verkenning drones. Aangenomen wordt dat aldus onder meer informatie werd verzameld over de frequenties waarop de radars opereerden. Daarbij zouden bewust enkele onbemande verkenningstoestellen zijn opgeofferd aan de luchtdoelraketten. Op woensdag 9 juni werden eerst van grote hoogte en afstand speciaal geprogrammeerde raketten op de radars afgevuurd, terwijl in een volgend stadium de daardoor onbruikbaar geworden raketlanceerinstallaties werden vernietigd met raketten en andere boordwapens van aanvallende vliegtuigen. De radars van de, ongetwijfeld eveneens in de regio zijnde, gemechaniseerde luchtdoelartillerie ZSU-23/4 werden vermoedelijk met gebruikmaking van electronic counter measures (ECM) geneutraliseerd. Ook in het Syrisch-Libanese grensgebied werd een aantal luchtdoelraketinstallaties uitgeschakeld, waaronder de SA-2 Guideline en de SA-3 Goa. Nadat vrijwel de gehele Syrische luchtverdediging in de Beqa door de IAF was uitgeschakeld, kwam de Syrische luchtmacht in actie. Bij luchtgevechten boven Centraal Libanon werden die middag 22 Syrische Mig-21 Fishbed en Mig-23 Flogger gevechtsvliegtuigen neergeschoten. Tijdens de voorgaande dagen waren ook reeds 6 Syrische Migs neergeschoten, waarvan 2 boven noordelijk Israël.

Voor het eerst kwam het die woensdag in de oostelijke sector ook tot gevechten in de zuidelijke Beqa-vallei tussen de IDF en Syrische strijdkrachten, die inmiddels uit Syrië waren versterkt met elementen van 1 Padiv. Israëliëse tanks rukten die dag in noordelijke richting op tot de zuidzijde van het Karounmeer. Op donderdag 10 juni werden de tankgevechten ten oosten van dat meer in alle hevigheid voortgezet, waarbij door Israël niet alleen de Merkavetank werd ingezet, doch eveneens de Bell AH-1S Cobra en de Hughes 500 MD Defender antitankgevechtshelikopters. Beide typen helikopters zijn onder meer bewapend met Tow antitankraketten. In de centrale Beqa werden die dag opnieuw en-

Door de Syriërs achtergelaten T-62 tank in de Centrale sector

kele SA-6 luchtdoelraketinstallaties vernietigd, en bij luchtgevechten werden nogmaals 25 Syrische Migs neergeschoten. Alle IAF-toestellen keerden behouden op hun bases terug. De IAF had deze jongste successen bij de luchtgevechten met Syrische toestellen waarschijnlijk in belangrijke mate mede te danken aan de Grumman E-2C Hawkeye vliegtuigen (een soort mini-AWACS) voorzien van early-warningradar en airborne-controlplatforms.

Op vrijdag 11 juni werden in de Beqa-vallei voor het eerst, volgens Israëlische lezing, ongeveer negen Syrische T-72 tanks (de modernste op het gebied van Sovjetrussische tankontwikkeling) vernietigd door Israëlische tanks en/of gevechtshelikopters. De vernietigde en/of beschadigde T-72 tanks bevonden zich echter in niemandsland en konden op dat moment niet door de Israëli's worden geborgen. Aangenomen wordt dat het in een later stadium wel is gebeurd en dat Israël mogelijk nadien nog meer exemplaren heeft buitgemaakt. Op 13 augustus verklaarde minister van defensie Sharon dat Israël ook de T-72 tank had buitgemaakt.

Door schrijver dezès wordt aangenomen dat Israël deze keer een hoge prijs verlangt voor informatie over buitgemaakt modern materieel en de door Israël gebruikte tactieken en technieken. Het is namelijk opmerkelijk dat ten tijde van het schrijven van dit artikel (eind augustus 1982) nog geen enkel op Syrië buitgemaakt stuk nieuw en modern materieel aan het publiek lijkt te zijn getoond, dit in tegenstelling tot 1967 en 1973. Wel werd bekend dat op de Dag van de Israë-

lische luchtstrijdkrachten, in juli, een op de Syriërs buitgemaakte Frans/Engelse Gazelle anti-tankgevechtshelikopter op een van de bases stond opgesteld.

Staakt het vuren

Op vrijdag 11 juni werd door Israël een staakt-het-vuren afgekondigd, ingaande om 12.00 uur, dat echter uitsluitend van toepassing was op de gevechtshandelingen in de voorste lijn. De IDF wenste de strijd tegen de PLO voort te zetten, vooral omdat in de reeds door Israël bezette delen van Libanon nog vele Palestijnse weerstandsnesten dienden te worden opgeruimd. Syrië werd evenwel gewaarschuwd dat Israël niet zou toestaan dat opnieuw luchtdoelraketinstallaties in de Beqa zouden worden geplaatst. Zowel Syrië als de PLO stelden echter aan een staakt-het-vuren voorwaarden die voor Israël onaanvaardbaar waren. Zo werd onder andere een onmiddellijke terugtrekking van de Israëlische troepen geëist.

Voor het ingaan van het eerste staakt-het-vuren werden, volgens Israël, nog eens 19 Syrische vliegtuigen boven Libanon neergeschoten. Eveneens kort voor het ingaan van het staakt-het-vuren werden ook nog zware luchtaanvallen uitgevoerd op Palestijnse en Syrische doelen in Beiroet en omgeving, in de Beqa en langs de weg Beiroet-Damascus.

Het staakt-het-vuren hield maar kort stand; al na enkele uren werden de gevechten in alle hevigheid hervat, vooral in de omgeving van Bei-

roet. Door toedoen van de Amerikaanse bemiddelaar in het Libanese conflict, Philip Habib, werd Israël bewogen een tweede staakt-het-vuren af te kondigen, ingaande zaterdag 12 juni om 21.00 uur.

Op maandag 14 juni maakte de Israëlische Chef van de Generale Staf, Igen Eytan, bekend dat tot op dat moment 170 Israëlische militairen waren gesneuveld en ongeveer 700 gewond; 10 militairen werden vermist. Volgens gen Eytan waren circa 2000 Palestijnen en 1000 Syrische militairen gesneuveld, en omstreeks 5000 Palestijnen en 60 Syriërs waren gevangen genomen. Syrië had verder circa 85 vliegtuigen en helikopters verloren, en rond 300 tanks. Op de PLO waren grote hoeveelheden wapens en munitie buitgemaakt.

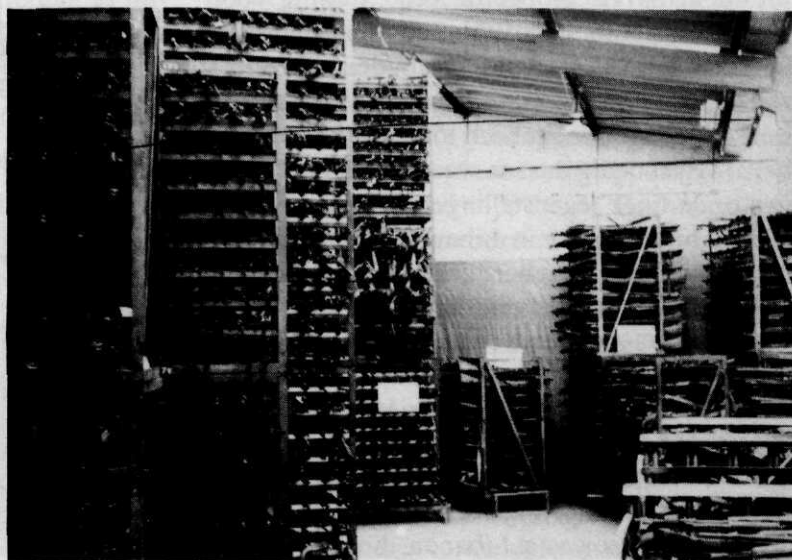
In grote trekken was het beloop van de voorste lijn van de Israëlische strijdkrachten in Libanon op zaterdagavond, bij het ingaan van het tweede staakt-het-vuren, als volgt. Van het zuiden van Beiroet, ter hoogte van het internationale vliegveld, naar het oosten gaande enkele kilometers ten zuiden van de weg Beiroet-Damascus; ongeveer halverwege deze weg en de Libanees-Syrische grens afbuigende naar het zuidoosten tot het Karounmeer in de Beqa-vallei, vandaar verder naar het oosten tot Rachayah, niet ver van de Syrische grens.

Ook het tweede staakt-het-vuren hield maar kort stand; op zondag 13 juni werden door beide

partijen weer beschietingen uitgevoerd, in het bijzonder rond Beiroet. Gedurende de daarop volgende weken zou nog vele malen een bestand worden overeengekomen dat echter meestal kort daarna weer voor korte of langere duur zou worden verbroken. Het is vrijwel onmogelijk vast te stellen door welke partij het bestand werd verbroken. De PLO had slechts weinig of in het geheel geen controle over de diverse groeperingen, waarvan sommige niet eens tot de PLO behoorden, en voorts was een status-quo ook niet in het belang van Israël, dat kennelijk nog niet alle gestelde doelen had bereikt.

Israëlische strijdkrachten ten zuiden van Beiroet maakten op zondagavond 13 juni voor het eerst contact met de strijdkrachten van het Libanese Front van Beshir Gemayel, ook wel Falangisten genoemd. Met het tot stand komen van dat contact was de ring rond Zuid- en West-Beiroet gesloten, waardoor de Palestijnen en hun links-Libanese bondgenoten alsmede het gros van 85 Painfbrig van de ADF en enkele PLA-eenheden in die delen van de stad in feite geheel waren omsingeld. Toch was de ring rond de stad nog maar erg dun en van een werkelijk effectieve omsingeling kon slechts sprake zijn indien de Syrische strijdkrachten de controle over de weg Beiroet-Damascus grotendeels kon worden ontnomen.

Steeds weer laaiden de gevechten in en rond Beiroet, alsmede in centraal Libanon op, waarbij door de IDF telkens meer terreinwinst werd geboekt. Tegen het einde van de maand juni was

Een klein deel van de op de PLO buitgemaakte handvuurwapens

een groot deel van de weg Beiroet-Damascus in Israëlische handen en wel van de oostelijke rand van Beiroet tot aan het ongeveer 30 km ten oosten daarvan gelegen plaatsje Sofar.

Vrijwel dagelijks werden in die periode, en ook daarna, door de Israëlische luchtmacht zware bombardementen uitgevoerd op Palestijnse en Syrische doelen in Beiroet, in centraal-Libanon en in de Beqa-vallei. Ook in de zuidelijke Beqa rukten pantsereenheden van de IDF verder op naar het noorden tot zij ongeveer de lijn Yanta-Youb Jannine hadden bereikt en het oostelijk deel van de weg Beiroet-Damascus binnen het bereik van hun artillerie lag.

Hoewel de omstandigheden waaronder dat heeft plaatsgevonden hier nog niet bekend zijn, hebben de Syriërs nabij Youb Jannine enkele Israëlische tanks buitgemaakt, waarbij zij vermoedelijk ook een aantal krijgsgevangenen hebben gemaakt.

Op zaterdag 24 juli werden door de IAF drie mobiele SA-8 Gecko luchtdoelraketinstallaties in de Beqa vernietigd. Deze systemen, die pas sedert kort aan Syrië waren geleverd, waren daags tevoren naar Libanon overgebracht. Kort na het vernietigen van de SA-8 installaties werd een IAF F-4 Phantom neergeschoten door een SA-6 luchtdoelraket, afgevuurd vanaf Syrisch grondgebied. Een van de twee vliegtuigen werd gevangen genomen, de ander kwam om het leven. Intussen was in Libanon het diplomatieke overleg in volle gang dat erop was gericht een einde te maken aan de crisis in het land. De Libanese president Sarkis probeerde een „Comité voor Nationale Redding” tot stand te brengen, waarin alle politieke groeperingen zouden zijn vertegenwoordigd. Hoewel de vorming van dat Comité met enige moeite toch tot stand kwam, viel het al vrij spoedig daarna weer uiteen als gevolg van onderlinge tegenstellingen. Ook de Amerikaanse bemiddelaar in Libanon, Philip Habib, bleef actief bezig met het zoeken naar een oplossing voor de crisis. Israël, sterk in de positie die het op dat moment innam, eiste het vertrek uit Libanon van zowel de militaire en politieke organisaties van de PLO als de Syriërs en zegde toe daarna ook zelf Libanon te zullen verlaten. Het werd in deze eis gesteund door het Libanese Front en een niet gering deel van de christen- en moslembevolking van Libanon, hoewel de ge-

middelde Libanese burger toch wel enigszins wantrouwend stond tegenover de Israëlische intenties aangaande de duur van hun verblijf in Libanon.

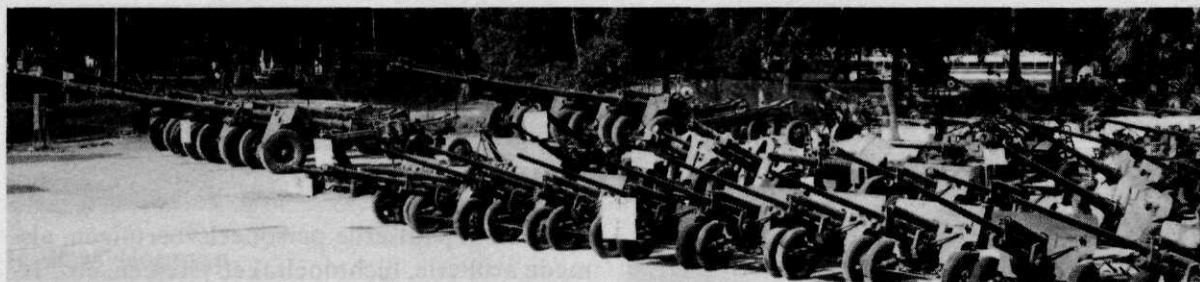
Israël zette zijn eis tot vertrek van de PLO uit Beiroet en Libanon kracht bij door zware bombardementen op Palestijnse doelen, overwegend in zuidelijk Beiroet waar vele Palestijnse kampen, kantoren en militaire objecten waren gelegen. Tevens werd de ring rond het belegerde stadsdeel steeds nauwer aangehaald onder toepassing van een salamitactiek waarbij voortdurend geringe terreinwinst werd geboekt. Voor de IDF was het een absolute noodzaak dat te bereiken met zo min mogelijk personele verliezen.

Naar de mening van schrijver dezes heeft Israël nooit het voornemen gehad West- en Zuid-Beiroet metterdaad aan te vallen en fysiek te bezetten. Dat zou niet alleen een onaanvaardbaar hoog aantal verliezen aan eigen zijde hebben gekost doch Israël tevens voor een vrijwel onoplosbaar probleem hebben geplaatst. Evenals in het zuiden zou Israël opnieuw duizenden Palestijnse gevangenen maken, die het uit veiligheidsoverwegingen niet naar Israël zou kunnen overbrengen. Na verloop van tijd zou dan het gros van de gevangenen in Libanon weer moeten worden vrijgelaten, waarmee gelijk de mogelijkheid werd geopend dat zij opnieuw een militaire en politieke structuur in Libanon zouden gaan opbouwen. Naar verwachting zou onder de eerder genoemde omstandigheden geen enkel Arabisch land immers bereid zijn de Palestijnse gevangenen van Israël over te nemen.

De enige en beste oplossing voor Israël was dan ook onder de gegeven omstandigheden de PLO-leiding te dwingen het land te verlaten, al of niet

ZU-23/2 luchtdoelkanon op BTR-152, afkomstig van de PLO

Diverse typen van op de PLO buitgemaakt geschut

met medeneming van de wapens. Hoewel de PLO aanvankelijk niet wenste toe te geven aan die eis, werd de politieke en de militaire druk op de organisatie dermate groot dat zij uiteindelijk wel móést toegeven. Door de Amerikaanse bemiddelaar Habib werd een evacuatieplan uitgewerkt dat na lang onderhandelen en vele wijzigingen medio augustus door alle betrokken partijen werd geaccepteerd. Het plan voorzag in de evacuatie van omstreeks 15.500 PLO-leiders en gewapende Palestijnen, inclusief enkele duizenden Syrische militairen en tot de ADF behorende PLA-leden. Zij zouden per schip en over de weg vertrekken naar Jordanië, Irak, Noord- en Zuid-Jemen, Soedan, Tunesië, Algerije en Syrië. De veiligheid van de evacuatie zou worden gecontroleerd en gewaarborgd door een internationale troepenmacht bestaande uit ongeveer 800 Amerikanen, 700 Fransen en 530 Italianen. De Palestijnen zouden hun zware wapens en hun posities overdragen aan het Libanese regeringsleger.

Voor het vertrek van het eerste contingent Palestijnen naar Jordanië en Irak op zaterdag 21 augustus zou de PLO eerst nog twee Israëlische gevangenen moeten vrijlaten, van wie er een op de dag daarvoor door de PLO van zijn post was ontleerd.

Inmiddels koos op maandag 23 augustus het Libanese parlement een nieuwe president, hetgeen volgens de grondwet een christen zou moeten zijn. Met een comfortabele meerderheid werd de leider van het Libanese Front Beshir Gemayel gekozen tot president voor de komende zes jaren. Zijn verkiezing stuitte echter op zwaar verzet van links-Libanese zijde. In een eerste reactie op zijn verkiezing verklaarde Gemayel te zullen streven naar het vertrek van alle buitenlandse troepen uit Libanon. Hij stelde tevens een vredesverdrag met Israël in het vooruitzicht.

Terwijl de onderhandelingen van Habib reeds in een vergevorderd stadium verkeerden, werden door Israël troepen over zee en over land overgebracht naar de christenenclave ten noorden van Beiroet. Enerzijds had dat tot doel te voorkomen dat in een voortijdig stadium reeds troepen van de internationale troepenmacht in Libanon aan land zouden gaan – Israël was namelijk bevreesd dat de PLO onder dekking van zo'n troepenmacht zou kunnen besluiten af te zien van vertrek – anderzijds werd een deel van de voornoemde Israëlische troepenmacht later gesignaleerd in het centrale deel van noordelijk Libanon waaruit zij het noordelijke deel van de Beqa-vallei door middel van waarneming kon beheersen. Haar opdracht was vermoedelijk, te voorkomen dat uit Beiroet geëvacueerde Palestijnen met Syrische instemming in de Beqa zouden worden ondergebracht.

Nabeschouwing

Militair gesproken mag de operatie „Vrede voor Galilea” een opmerkelijk succes worden genoemd, waarbij de IDF duidelijk heeft laten blijken van de in 1973 opgedane ervaringen te hebben geleerd. In het bijzonder geldt dat voor de bestrijding van vijandelijke luchtdoelraket-systemen en de pantsersbestrijding. Zo was het bijvoorbeeld opmerkelijk dat de Centurion- en Pattontanks waren voorzien van een speciale bescherming tegen holle-ladingprojectielen. Nieuw was verder de inzet van gevechtshelikopters, primair tegen pantservoertuigen. Vijandelijke (Syrische) tanks en APC's werden in de meeste gevallen uitgeschakeld door de 105 mm M-111 APFSDS tankgranaat van Israëlische makelij en/of door Tow-raketten afgevuurd uit helikopters. Ook de succesvolle inzet van verkenningdrones is vermeldenswaard. ▷

Enkele buitgemaakte voertuigen, waarop meervoudige raketwerpers of luchtdoelwapens

Meervoudige raketwerpers BM-11, 122 mm, van Noordkoreaanse makelij

Grondig was in voorgaande jaren ook het gevecht in oorden beoefend, voor de IDF een nieuw element in de oorlogvoering tegen hun Arabische buurlanden. Hoewel de gehele operatie aanvankelijk slechts tot doel leek te hebben een strook van 40 km benoorden Israël van Palestijnen te zuiveren, bleek al vrij snel dat deze grens ruimschoots werd gepasseerd. Redenen om de operatie uit te breiden met een vervolgfase zijn vermoedelijk geweest:

- er was relatief weinig weerstand, met het gevolg dat de IDF reeds op de tweede dag ruimschoots voor lag op het geplande tijdschema;
- zowel van de zijde van de Arabische wereld als van de Sovjet-Unie werd slechts zeer lauw gereageerd op de Israëlische inval in Libanon.

Bij het afsluiten van dit artikel was nog geen betrouwbare informatie bekend over verliescijfers aan personeel en materieel bij de strijdende partijen. Aan Israëlische zijde zouden circa 335 doden zijn gevallen en ongeveer 2000 gewonden, en een tiental militairen werd vermist. Volgens enkele aanwijzingen zou een deel van de vermiste militairen zich in Syrische gevangenschap bevinden. Israëlische materiële verliezen zouden relatief gering zijn geweest.

Omtrent de Syrische en Palestijnse verliezen is nauwelijks enige informatie bekend. Schattingen daarover spreken echter van duizenden, zowel aan doden als aan gewonden. Ook de Syrische materiële verliezen waren enorm. Niet alleen gingen omstreeks 90 vliegtuigen en helikopters verloren, doch eveneens enkele honderden

tanks en gepantserde personeelsvoertuigen, alsmede artillerie, luchtdoelraketsystemen, enz. Israël maakte bekend dat het 296 Syrische krijgsgevangenen had gemaakt, waaronder verscheidene vliegers. Vrijwel de gehele Palestijnse militaire infrastructuur in zuidelijk Libanon werd vernietigd of door Israël buitgemaakt.

Bijzonder tragisch in deze oorlog is geweest dat vele onschuldige burgers zijn omgekomen door de oorlogshandelingen, hoewel de berichtgeving daarover in de loop van het conflict niet altijd objectief is weergegeven. Dat vele burgers het slachtoffer zijn geworden, is in niet geringe mate veroorzaakt doordat de PLO zich bewust militair installeerde in bevolkingscentra. In het verleden waren daartoe zelfs instructies naar de diverse groeperingen uitgegaan.

Bij het ter perse gaan van dit artikel bestond nog steeds de mogelijkheid van nieuwe gevechten tussen Israëlische en Syrische strijdkrachten in de Beqa. Beide partijen hebben hun strijdkrachten in het gebied belangrijk versterkt.

Of de operatie „Vrede voor Galilea” voor Israël ook politiek een succes kan worden genoemd, zal de tijd moeten leren; zij heeft de situatie in het Midden-Oosten echter wel grondig gewijzigd. Gehoopt mag worden dat de autonomiebesprekingen voor de Palestijnen op de westelijke oever van de Jordaan en in de Gazastrook weer in de een of andere vorm zullen worden hervat en dat Israël zal willen afzien van mogelijke annexatie van deze gebieden.

Van de PLO-leiding mag worden gehoopt dat zij bereid zal zijn een aantal omstreden paragrafen uit haar Handvest te schrappen en het bestaansrecht van de staat Israël binnen veilige grenzen te erkennen. Mocht de PLO dat niet kunnen opbrengen dan lijkt haar rol in de toekomst uitgespeeld. Met een tijdelijke opleving van het internationale terrorisme, al of niet gesanctioneerd door de PLO-leiding, moet dan ernstig rekening worden gehouden.

Belangenbehartiging

Waarom het lidmaatschap van de NOV noodzaak is

H. W. M. Hopman

majoor voor speciale diensten van de Koninklijke luchtmacht, secretaris Nederlandse Officieren Vereniging

Belangenbehartiging: een woord dat bij officieren verschillende reacties oproept. Een woord overigens zonder dubbele betekenis: het betekent gewoon wat het wil zeggen.

Verschuillende reacties dus. Die lopen uiteen van de opvatting dat het vanzelfsprekend is dat men solidair de krachten bundelt en met de aldus gebundelde kennis en deskundigheid gesprekspartner is voor onze werkgever de minister van defensie, tot een zekere afkeer van wat men „vakbondsachtige” activiteiten noemt. Aan dat laatste een hekel hebben is eigenlijk een denkfout, omdat men door de manier van optreden – terecht – af te keuren het fenomeen vakbond tegelijk veroordeelt. Dat is het kind met het badwater weggooien.

Belangenbehartiging. Een activiteit die bij Defensie al meer dan 60 jaar een begrip is. Nadat namelijk in februari 1921 het Georganiseerd Overleg voor het militair personeel van de zee-macht werd ingesteld, werden bij Koninklijk Besluit van 30 januari 1922 „voorlopige voorzieningen voor het personeel van de landmacht” getroffen.

CGOM

Na de Tweede Wereldoorlog – in oktober 1955 – werden militaire commissies voor georganiseerd overleg ingesteld, die in de pas gingen lopen met de van 1954 daterende nieuwe regeling voor burgerambtenaren. Daaruit ontstond in 1968 het Centraal Georganiseerd Overleg en dat moest uiteraard gevolgen hebben voor het militair georganiseerd overleg. Voordat daarover duidelijkheid was ontstaan, waren er heel wat jaren voorbijgegaan, waarin zich op dit gebied wel het een en ander had afgespeeld. Onder meer poogden de drie toen bestaande vakcentrales CNV, NKV en NVV, te worden toegelaten

tot het georganiseerd overleg met het doel, zoals zij stelden, de belangen van de dienstplichtigen te behartigen. Deelneming van dienstplichtigen aan het georganiseerd overleg was namelijk een novum – zij waren immers geen ambtenaar – waarmee alle andere verenigingen zich niet direct konden verenigen.

Het huidige Centraal Georganiseerd Overleg Militairen (CGOM) – waaraan óók door de dienstplichtigen wordt deelgenomen – is ingesteld bij KB van 31 december 1974, nummer 11, en startte op 3 april 1975.

Interessant is, de doelstelling te lezen van het georganiseerd overleg uit 1922 en die te leggen naast de huidige.

1922:

De commissies dienen van advies over aangelegenheden in het bijzonder van belang voor de rechtstoestand onderscheidenlijk van de officieren en van de onderofficieren, met uitzondering van die aangelegenheden, welke uitsluitend betrekking hebben op de uitoefening van het militair gezag.

Thans:

Over aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand van militairen, met inbegrip van de algemene regels volgens welke het personeelsbeleid zal worden gevoerd, wordt niet beslist alvorens daarover door of namens Onze minister overleg is gepleegd met de Centrale Commissie.

Het komt erop neer dat voor het personeel geen maatregel wordt getroffen zonder overleg met het personeel. Om dat overleg te kunnen voeren is een structuur nodig, gevormd door organisaties die representatief zijn en die weten wat het personeel wil, hun belangen kennen en aldus ervoor kunnen opkomen. Belangenverenigingen

voldoen aan die voorwaarden. Zodoende wordt in het CGOM overleg gevoerd met belangenverenigingen van militairen die als zodanig zijn erkend en tot het CGOM zijn toegelaten.

Daarmee is duidelijk gemaakt dat ongeorganiseerden geen invloed hebben op hun rechtspositie; het is derhalve van het grootste belang dat elke militair — in ons geval elke officier — zich aansluit.

Overigens is van overleg tussen gelijkwaardige partners, in de ware zin van het woord, geen sprake. De overheid heeft, behalve de plicht de gevoelens van het personeel te polsen, het recht geheel zelfstandig — en desnoods met terzijde schuiven van het standpunt van het personeel — een beslissing te nemen. De praktijk toont echter aan dat de overheid zich aan het personeelsstandpunt bijzonder veel gelegen laat liggen. Niettemin kan er een onbevredigende situatie ontstaan, omdat het overheidsperoneel geen wettige middelen heeft om beslissingen af te dwingen, zoals werknemers in de civiele sector het recht van staking hebben. Het zal duidelijk zijn dat de Nederlandse Officieren Vereniging (NOV) voor de krijgsmacht de mogelijkheid van staking afwijst. Toch is een „toetssteen” voor een open en reëel overleg nodig. Bijvoorbeeld zou men aan geschillenbeslechting kunnen doen door verplichte arbitrage, waarvan de uitspraak een bindend karakter moet kunnen hebben; het parlement houdt daarbij dan de mogelijkheid anders te besluiten.

CGOA

De belangenbehartiging voor militairen heeft heden ten dage nog een ander aspect. De militair ambtenaar is behalve militair immers ook ambtenaar. Voor de rechtspositie van elke ambtenaar is de minister van binnenlandse zaken de eerst verantwoordelijke. Deze bewindsman voert het centrale overleg met het personeel in het Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken (CGOA). Het personeel neemt daaraan deel via de vijf centrales van overheidsperoneel):

- het Ambtenarencentrum (AC);
- het Algemeen Comité van Overheidsperoneel (ACOP);

- de Christelijke Centrale van Overheids- en Onderwijsperoneel (CCOOP);
- de R.K. Centrale van Overheids- en Onderwijsperoneel (RKCOP);
- de Centrale voor Middelbare en Hogere functionarissen bij Overheid en Onderwijs (CMHA).

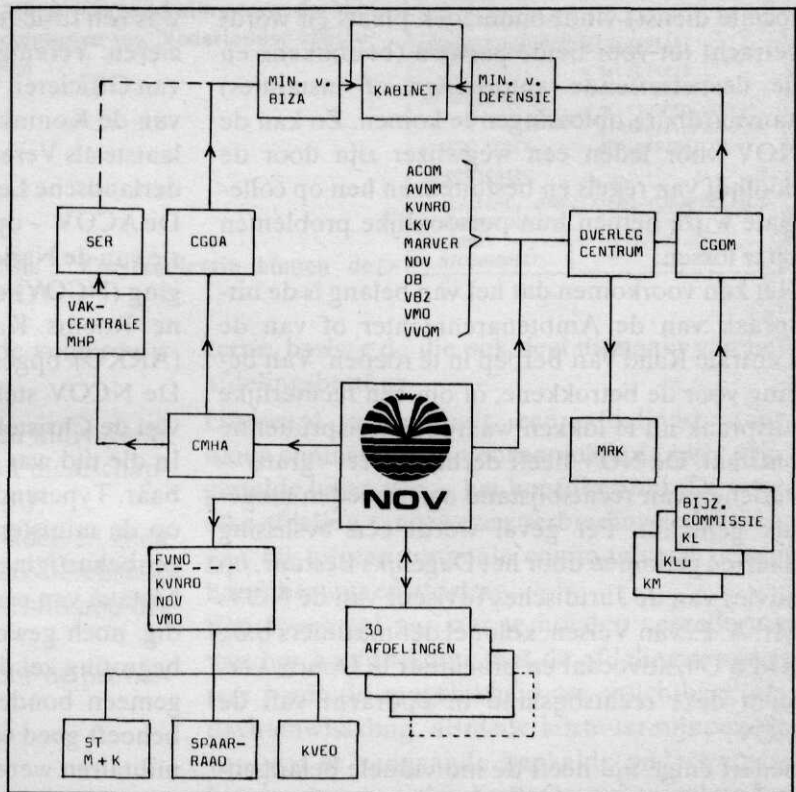
De NOV is, met de Vereniging van Marine Officieren (VMO), aangesloten bij de CMHA; zij vormen daar de Sector Hogere Militaire Ambtenaren (Sector HMA). Een belangenvereniging die serieus poogt de belangen van haar leden te behartigen, kan het zich immers niet permitteren buiten dit overleg met de minister van binnenlandse zaken te blijven. Dat is echter nog niet alles: de CMHA maakt deel uit van de Vakcentrale Middelbaar en Hoger Personeel (VMHP), die naast CNV en FNV een plaats heeft in de SER, zodat de NOV via CMHA en VMHP tot op het hoogste niveau haar stem kan laten horen. Mede ook ter vervulling van haar drie — hierna te vermelden — doelstellingen is de NOV vertegenwoordigd in de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht.

In 1980 is de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht geïnstalleerd, een orgaan dat de minister van defensie — gevraagd of ongevraagd — adviseert inzake maatschappelijke aspecten van het beleid of van beleidsvoornemens, waar deze het welzijn van het personeel, de menselijke verhoudingen in de defensieorganisatie en de verhouding volk—krijgsmacht wezenlijk raken. Namens de gezamenlijke belangenverenigingen van militairen, verenigd in het Overlegcentrum (OC), hebben daarin twee adviserende leden zitting, benoemd door de minister van defensie; een daarvan is schrijver dezes.

Andere relaties

Formele overlegorganen met de overheid alleen zijn niet voldoende gebleken. Voor een goede belangenbehartiging zijn nog andere wegen nodig.

FVNO. De NOV vormt met de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reserve Officieren (KVNRO) en met de VMO de Federatie van Verenigingen van Nederlandse Officieren (FVNO), die tot doel heeft door bundeling van

Afb. 1 Interne en externe verbindingen van de NOV

krachten de verwezenlijking van de gemeenschappelijke doelstellingen van de samenwerkende verenigingen te bevorderen.

Parlement. In bepaalde gevallen, incidenteel of in relatie tot de defensiebegroting, onderhoudt de NOV – al dan niet in FVNO-verband – contact met de voornaamste politieke partijen die deel uitmaken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Dat is ook het geval met de Vaste Commissie voor Defensie als geheel. Ten overvloede: de NOV is niet gebonden aan enige politieke richting of partij.

KVEO. Sedert kort onderhoudt de NOV een relatie met de Koninklijke Vereniging van Eervol Ontslagen Officieren van de Nederlandse Krijgsmacht (KVEO). Gebruik van kennis (over en weer) en de deelneming aan het CGOM (onzerzijds) zijn de voornaamste drijfveren.

OC. Als diverse belangenverenigingen van militairen die deelnemen aan het CGOM zich zelfstandig een mening vormen over daar te behandelen onderwerpen, is er kans op verschillende en tegengestelde opvattingen. Het gevolg daarvan kan zijn dat de overheid daaruit conclusies trekt op een wijze, die de verenigingen niet voor-

staan. Om derhalve vooraf elkaars standpunten te kennen en de mogelijkheid te hebben gemeenschappelijke standpunten te formuleren, is in maart 1977 het Overleg-Centrum (OC) opgericht. Alle verenigingen toegelaten tot het CGOM maken daarvan deel uit. Na enkele jaren te hebben gefunctioneerd blijkt dit OC een niet meer weg te denken schakel in het overleg te zijn geworden. Het OC wordt bij toerbeurt geleid door een van de deelnemende verenigingen. Van juni 1982 tot juni 1984 doen NOV en VMO dat in onderlinge samenwerking.

In afb. 1 zijn alle verbindingen die de NOV heeft ter verduidelijking schematisch weergegeven.

En de individuele belangen?

Ofschoon zich dat minder in structuren laat regelen en de aard en de mate daarvan zich meestal niet lenen voor publiciteit, ruimt de NOV een belangrijke plaats in voor de individuele belangenbehartiging. De laatste jaren blijkt dat meer en meer nodig, gezien het beroep dat door collega's op de vereniging wordt gedaan.

Door middel van regionale teams, gevormd door collega's (jurist – administrateur – officier

sociale dienst) vindt onderzoek plaats en wordt getracht tot voor beide partijen (betrokkene en de desbetreffende autoriteiten of instanties) aanvaardbare oplossingen te komen. Zo kan de NOV voor leden een wegwijzer zijn door de doolhof van regels en besluiten, en hen op collegiale wijze helpen hun persoonlijke problemen op te lossen.

Het kan voorkomen dat het van belang is de uitspraak van de Ambtenarenrechter of van de Centrale Raad van Beroep in te roepen. Van belang voor de betrokkene, of om een rechterlijke uitspraak uit te lokken waardoor jurisprudentie ontstaat. De NOV heeft derhalve het – gratis – verlenen van rechtsbijstand aan de leden mogelijk gemaakt. Per geval wordt een beslissing daartoe genomen door het Dagelijks Bestuur, op advies van de Juridische Adviseur van de NOV. Mr. A. F. van Velsen, kolonel der mariniers b.d., RMWO4, advocaat en procureur te Doorn, verleent deze rechtsbijstand in opdracht van de NOV.

Sedert enige tijd heeft de individuele belangenbehartiging nieuwe dimensies gekregen. Voor leden bestaat namelijk de mogelijkheid op aantrekkelijke voorwaarden een aanvullende verzekering tegen ziektekosten te sluiten bij de Onderlinge Ziektekosten Verzekering „Noord-Holland-Noord U.A.” te Alkmaar (NHN), alsmede bij de Onderlinge Schadeverzekering Maatschappij FBTO te Leeuwarden voor autoverzekeringen. Voor wat betreft de NHN geldt nog dat de inmiddels daarbij aangesloten vijf belangenverenigingen, behalve kennis en ervaring ook invloed hebben op het beleid doordat zij zitting hebben in de Ledenraad.

Gezien de vele verplaatsingen waarmee militairen worden geconfronteerd, kan er behoefte ontstaan aan een objectief advies inzake woningfinanciering. FINLES, een initiatief van de Nederlandse Centrale van Hoger Personeel (NCHP), is opgericht om onder meer de leden van de CMHA (en dus van de NOV) te adviseren. Een eerste conclusie kan derhalve zijn dat voor een adequate belangenbehartiging een daarop gerichte vereniging onontbeerlijk is.

Wat is de NOV?

De NOV is opgericht op 7 december 1977; zij

was een fusie tussen de Algemene Christen Officieren Vereniging (ACOV) en de Vereniging van Officieren van de Koninklijke landmacht en van de Koninklijke luchtmacht (VOKL), welke laatste als Vereniging van Officieren van het Nederlandsche Leger was opgericht in 1910.

De ACOV – opgericht in 1971 – was zelf een fusie van de Nationale Christen Officieren Vereniging (NCOV) opgericht in 1900, en de Algemene Rooms Katholieke Officieren Vereniging (ARKO), opgericht in 1919.

De NCOV stelde zich tot doel de verspreiding van de Christelijke beginselen bij leger en vloot. In die tijd was iets anders ook nauwelijks denkbaar. Typerend was bijvoorbeeld de wijze waarop de minister van oorlog in 1904 over belangenbehartiging dacht: naar zijn mening was het bestaan van een dergelijke vereniging „noch nodig, noch gewenst”. Bij de behandeling van de begroting zei de bewindsman dat hij „in het algemeen bonden ongewenst vindt en toch niet behoeft goed te keuren dat zij bestaan?”. Als de militairen wensen hebben, kunnen zij zich wenden tot hun chefs en ook tot de minister; zijns inziens was dat de enige goede oplossing.

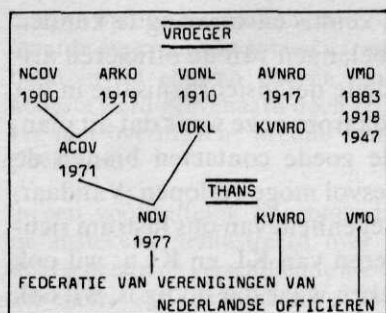
In 1908 was het klimaat iets veranderd. Verenigingen van militairen mochten – mits gepast – wensen uiten. In 1917 werd bepaald dat in de Staatscommissie Idenburg, die een onderzoek moest instellen naar de bezoldiging van militairen, ook vertegenwoordigers van de „bonden” zitting mochten hebben. Het fenomeen belangenvereniging is dus al eerbiedwaardig.

In afb. 2 is de ontwikkeling bij de diverse Officieren Verenigingen geschetst.

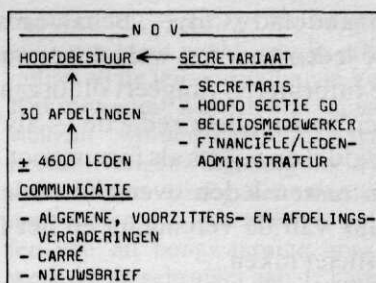
Doelstelling

Wat stelt een vereniging als de NOV zich tot doel? Vooraf: wat voor vereniging wil de NOV zijn? Artikel 2 van de statuten zegt dat de NOV een algemene vereniging is, die echter voor haar leden de mogelijkheden zal bieden zich vanuit hun persoonlijke geloofsovertuiging of levensbeschouwing te bezinnen op en zich te uiten over de uitoefening van het officiersberoep, zowel binnen de krijgsmacht als ten opzichte van de samenleving.

De doelstelling van de vereniging, verwoord in

◁ Afb. 2 Ontwikkeling van de verenigingen van Nederlandse officieren

Afb. 3 Communicatie binnen de NOV ▷

artikel 4, bestaat uit drie delen (de volgorde is willekeurig vastgesteld):

- de behartiging van collectieve en individuele belangen van haar leden, zowel van maatschappelijke als levensbeschouwelijke aard;
- bij te dragen tot het in stand houden en goed functioneren van een voor haar taak berekende en wezenlijk tot de samenleving behorende defensieorganisatie;
- het zoeken naar oplossingen voor de problematiek van vrede en veiligheid.

Organisatie

De NOV is een vereniging met ruim 4600 leden. Dat zijn adspirantofficieren, beroeps- en reserveofficieren; officieren in actieve dienst dan wel met UKW of pensioen, officieren van de gehele krijgsmacht, verspreid over Nederland, België, de BRD, Libanon, Sinaï, Nederlandse Antillen, Canada en de VS.

De vereniging bestaat uit 30 autonome afdelingen (naast 29 regionale is er één categoriale, en wel de afdeling Vliegers). In die afdelingen klopt het hart van de vereniging omdat daar, aan de basis, de leden het standpunt van de vereniging bepalen. Daardoor wordt getracht te voorkomen dat enkelingen de koers van de vereniging uitstippelen.

De per afdeling gekozen vertegenwoordigers vormen samen de wetgevende algemene ledenvergadering. Elke afdeling heeft evenveel stemmen als er leden zijn. Doordat ernaar wordt gestreefd de afdelingen in hun omvang te beperken, wordt voorkomen dat één afdeling de anderen haar wil kan opleggen.

Om het contact tussen afdelingsbestuur en leden gemakkelijk te maken, wordt gestreefd naar de aanwezigheid van een contactpersoon per ka-

zerne, basis, e.d., die ook deel uitmaakt van het afdelingsbestuur.

Uiteraard onderhoudt een afdelingsbestuur nauw contact met – voornamelijk de twee vrijgestelde leden van – het hoofdbestuur. De voor elke afdeling aangewezen verbindingsleden dragen bij tot een optimale communicatie tussen hoofdbestuur en afdeling.

Een tweemaal per jaar te houden vergadering van het hoofdbestuur met de afdelingsvoorzitters biedt de mogelijkheid tot vruchtbare gedachtenwisseling, alsmede korte-termijnpeiling van wat er aangaande bepaalde onderwerpen binnen de vereniging leeft. Op wat uitgebreider schaal kan een opiniepeiling met behulp van een enquête worden uitgevoerd.

Toerusting

Het verenigingsbureau wordt – behalve door de secretaris – bemand door twee vaste administratieve krachten, een beleidsmedewerker, een secretariaatsmedewerker en het hoofd van de sectie GO. De eerste en de laatste zijn vrijgesteld en tevens lid van het hoofdbestuur. Mede door inrichting en uitrusting van het bureau kan professioneel worden gewerkt en kan aan de afdelingen ook service worden verleend. Een leden- tevens financieel administrateur completeert het team van medewerkers achter de schermen, waarvan de kosten ten laste van de vereniging komen. De ledenadministratie wordt gevoerd met behulp van een computer. Met inhoudingen van de contributie op wedde of UKW-uitkering wordt ook het financiële aspect beheerst.

Communicatie

Voor de communicatie met afdelingen en leden (zie ook afb. 3) beschikt de NOV over het

maandblad „Carré”. Behalve als instrument om de leden over het wel en wee van de vereniging te informeren fungeert dit orgaan – geleid door een zelfstandige redactie – als opinievormend middel en voorts als forum voor de discussie van en tussen leden over alle onderwerpen die de taak van de vereniging en het functioneren als officier raken.

De „Nieuwsbrief” is een frequent verschijnend bulletin, verzorgd door het hoofdbestuur, waarmee het verenigingskader van de laatste ontwikkelingen op de hoogte wordt gesteld.

NOV - 5000

In 1982 – jaar van het eerst lustrum – streeft de NOV naar vergroting van het ledental, „NOV - 5000”. Dat is nodig om zich, zich meer en meer spreekbuis van alle collega’s wetende, met de

overall aanwezige kennis en ervaring te kunnen inzetten voor de belangen van de officieren alsmede voor een goede defensieorganisatie in het bijzonder. Het is daarom onze wens dat dit plan, mede dank zij de goede contacten binnen de krijgsmacht, succesvol moge verlopen. Vandaar, dat wij ons ter gelegenheid van ons lustrum richten tot alle officieren van KL en KLu: wil ook uw stem doorklinken waar dat nodig is, wil ook uw inbreng effect hebben, dan hoort ook u bij de NOV thuis. Dat is niet slechts solidair zijn met de collega’s – wie geen lid wordt, profiteert toch wel! – maar dat is nog meer *noodzaak*: voor uw belangen en de mijne, voor een verantwoorde defensie, voor vrede en veiligheid. U bent welkom bij de NOV. Wij verwachten daarom uw aanmelding (zie de advertentie in dit nummer). A propos: 40% van onze collega’s staat nog afzijdig! Het is de hoogste tijd dat te veranderen!

B DOEKEN

Vesting. Vier eeuwen vestingbouw in Nederland, door J. Sneep, H. A. Treu en M. Tydeman (red.), 191 blz., geïll. Uitg.: Stichting Menno van Coehoorn, Den Haag, 1982. Prijs: f 29,50

De aankondiging van het vijftigjarige bestaan van de Stichting Menno van Coehoorn, die op 18 april jl. haar halve-eeuweste mocht herdenken, bereikte helaas de redactie van de Militaire Spectator te laat dan dat daaraan nog de uiteraard verlangde publiciteit kon worden gegeven. Dientengevolge was het ook niet mogelijk de lezers van dit tijdschrift opmerkzaam te maken op de – toen nog in het verschiet liggende – uitgave van het bovenvermelde boekwerk, dat voor een gereduceerde prijs kon

worden verkregen mits vóór een bepaalde datum werd ingetekend. Jammer genoeg realiseren de belanghebbenden zich vaak niet dat een maandblad eerder moet worden verwittigd dan bijvoorbeeld een week- of dagblad, indien men althans wenst dat tijdig wordt gereageerd op interessante aanbiedingen en aankondigingen.

Afgezien van het vorenstaande verdient de hierboven aangeduide uitgave toch wel een bijzondere vermelding, in het bijzonder voor degenen die door omstandigheden niet in staat zijn geweest de tentoonstelling met dezelfde titel als het boek – medio 1982 gehouden in het Rijksmuseum te Amsterdam – te bezoeken. Het boekwerk kwam tot stand als resultaat van de activiteiten van een speciale com-

missie die werd ingesteld door het bestuur van de opgeloste stichting, en werd mede mogelijk gemaakt door een bijdrage in de kosten, die werd ontvangen van het Prins Bernhardfonds.

Het uitgangspunt is in feite geweest dat de Nederlandse historie verdient te worden geconserveerd, vooral voor wat betreft de aspecten waarop in het verleden kennelijk het omringende buitenland nogal afgunstig is geweest omdat de toenmalige Nederlanden beschikten over een aanmerkelijk grotere deskundigheid. Een van die sectoren is ongetwijfeld de vestingbouw geweest. Hadden de Fransen in hun geschiedenis de vestingbouwkundige Vauban om trots op te zijn, de Nederlanders mochten zich al lang tevoren ver-

heugen op een internationaal vermaarde expert op dat gebied wiens faam in de eeuwen daarna ten hoogste werd geëvenaard doch zeker niet overtroffen: Menno van Coehoorn.

In een voortreffelijk opgebouwd en uitstekend geïllustreerd overzicht schetsen de verschillende medewerkers aan deze uitgave de boeiende ontwikkeling van de vestingbouw zoals die – aanvankelijk gebaseerd op de Italiaanse school en geleidelijk ontwikkeld langs eigen lijnen – door de Nederlanders werd gemaakt tot toonaangevend in het Europa van de zestiende tot en met de achttiende eeuw. Men behoeft waarlijk geen genieofficier te zijn, of anderszins geïnteresseerd in fortificatiën, om te kunnen appreciëren wat dit boek te bieden heeft. Een keur van medewerkers heeft bijdragen geleverd over tal van verschillende onderwerpen, die alle een verhelderend licht werpen op de tot het totale onderwerp behorende materie. In een tijd als de onze, nu de mobiliteit andermaal wordt bestempeld als de doorslaggevend factor in de gevechtsvoering, is het zeer zeker de moeite waard zich te verdiepen in hetgeen essentieel was in een periode waarin de statische opstellingen werden geacht de sterkere vorm van oorlogvoeren te representeren. Het is ongetwijfeld raadzaam, terdege kennis te nemen van de *principes* waardoor de eertijds befaamde vestingbouwers zich hebben laten leiden: het onophoudelijk zich wijzigende patroon van de gevechtsvoering laat niet toe dat al op voorhand de een of andere methodiek wordt uitgesloten, en wie dit boek niet slechts leest doch het ook bestudeert, zal zonder enige twijfel ontdekken dat een aantal grondbeginselen uit de beschreven periode van vier eeuwen ook nu nog zijn waarde heeft behouden.

Zoals gezegd, de illustraties zijn uitstekend; ook de uit andere wapens of dienstvakken afkomstige belangstellenden kunnen zich moeiteloos inleven in de besproken problematiek. Belangrijk is

daarbij vooral dat de samenstellers van deze publikatie zich niet hebben beperkt tot het louter weergeven van de geschiedenis van de vestingbouw doch dat zij bovendien ook de moderne opvattingen van het toepassen van de betonconstructies e.d., volledig recht hebben doen wedervaren. Ook het „inspelen” op de hedendaagse trend, die bepleit dat de vaak miskende waarden uit het verleden verdienen te worden gepreserveerd, verdient alle waardering. Alles bijeengenomen kan worden geconstateerd dat de Stichting Menno van Coehoorn met dit initiatief stellig een goede greep heeft gedaan. Dat de lezers van dit blad – voor zover zij althans niet langs andere wegen van die mogelijkheid hadden kennis genomen – helaas niet tijdig op de hoogte konden worden gesteld van het

Nieuwe Vestingbouw, op een natte of lage horisont; welke op drie-derlye manieren getoont wordt in 't fortificeren der binnengroote van de Fransche Royale Seshoek, waar in de sterkte der hedendaagse drooge- aan de natte-Grachten gevonden wordt: als mede hoe men tegenwoordig langs een Zee of Rivier fortificeert, en op wat manier men daar behoorde te bouwen. Ider Methode geataqueert en vergeleken, so in haar wederzijds sterkten, als onkosten, met de Fransche of hedendaagse Vestingbouw, door M. Coehoorn, Collonel van 't Regiment Infantry van de Heer Prince van Nassau, Erfstadhouder van Vriesland, &c, &c, &c, 210 blz., geïll. Uitg. (in facsimile): T. Wever b.v., Franeker (in coproductie met Buijten & Schipperheijn, Amsterdam, en Repro-Holland, Alphen aan den Rijn), 1982. Prijs: f 145,- bij voorintekening voor 1 jan. 1983, daarna f 175,-.

Het komt slechts zelden voor dat een nieuw verschenen boek in deze recensiekolommen moet worden vermeld met een zó groot aantal regels als nu worden gevergd

aanbod, dit boek te verkrijgen voor een sterk gereduceerde prijs indien zij de tentoonstelling in het Rijksmuseum bezochten, moge wellicht worden betreurd, dat neemt overigens niet weg dat die zelfde lezers alsnog kan worden aanbevolen zich in het bezit te stellen van dit hoogwaardige boekwerk dat de gebruiker aan de hand meevoert langs heel de in Nederlands historie verankerde, gerenommeerde versterkingswerken. Wie dit advies ter harte wil nemen: men kan het verkrijgen door de kostprijs over te maken op giro-nummer 6 38 44 ten name van de penningmeester van de uitgevende Stichting Menno van Coehoorn te Baarn, onder vermelding van „Jubileumuitgave Vesting”; vast staat dat men zich zeker zal mogen verheugen over deze aanwinst.

W. WALTHUIS

door de titel van dit heruitgegeven standaardwerk van de hand van Menno baron van Coehoorn, dat zijn eerste druk beleefde in het jaar 1685 toen het werd uitgegeven door Hendrik Rintjes te Leeuwarden. De volledige titel, zoals hierboven afgedrukt, nam in de oorspronkelijke uitgave bijna het gehele titelblad in beslag.

Het is zo goed als onmogelijk, en voor het merendeel der liefhebbers ook volslagen onbetaalbaar, zich tegenwoordig nog in het bezit te stellen van werkelijk waardevolle boekwerken uit het verleden. Een boek als het hierboven bedoelde in de oorspronkelijke uitgave kan misschien hier en daar nog eens worden bewonderd in een museum, of in een bevoorrechte bibliotheek waar men dan door een argwanende suppoost wordt gadeslagen, maar voor gewone stervelingen is de aankoop ervan gewoonweg niet te verwezenlijken. Het is daarom verheugend wanneer een uitgeverij, of een combinatie van uitgevers, bereid is een herdruk uit te brengen die, dank zij de modernste reproductietechnieken waarover de gespecialiseerde ondernemingen op dat gebied kunnen beschikken,

ter nauwernood is te onderscheiden van het exemplaar dat model stond voor deze facsimile-uitgave. Dat is ook thans het geval van Menno van Coehoorns, aan Prins Henrik Casimir van Nassau opgedragen en voor de „Lief-hebbers der Vesting-bouw” geschreven, verhandelingen over een betere methode van fortificeren dan de in zijn tijd gebruikelijke en volgens de vermaarde schrijver onverantwoorde bouwwijzen. Zijn in dit boek bepleite zeshoek als grondvorm was een verdere vervolmaking van de eerder door hem aanbevolen vijfhoekige constructie, zoals hij die onder meer toepaste op de vesting Coevorden. De in het boek gebezigde illustraties verduidelijken de tekst, die evenwel duidelijk en uitgebreid genoeg is om ook zonder de illustraties te kunnen worden begrepen.

Deze alleszins geslaagde facsimile-uitgave behelst bovendien een verantwoording, opgesteld door de heer J. Sneep in diens functie van voorzitter van de Stichting Menno van Coehoorn die in mei jl. haar halve-eeuwfeest kon vieren. Deze stichting, die zich tot doel stelt historische vestingwerken voor verval en aantasting te behoeden, gaf de stoot tot deze heruitgave, vooral met het oogmerk daardoor de kennis van de historie onzer vestingwerken en fortificatiën te bevorderen. Gezegd mag worden dat de stichting ruimschoots in haar opzet is geslaagd: het boek is een pure aanwinst voor iedereen die belang stelt in deze materie, en het spreekt wel vanzelf dat dezerzijds de verwachting wordt uitgesproken dat het voortreffelijk ogende boekwerk ook de uitgebreide lezers-

kring moge vinden die het verdient. Voor de meer gefortuneerde liefhebbers zij daaraan nog toegevoegd dat een beperkte oplage zelfs is voorzien van een echt ledere band, naar analogie van de eerste editie, die verkrijgbaar is voor de prijs van f 445,-. Bibliofoelen met een kleinere beurs zullen

echter stellig meer dan tevreden zijn met de kunstlederen band van de normale herdruk. Ten slotte zij vermeld dat de intekenaren tevens het *Gedenkschrift Menno baron van Coehoorn* (zie hierna) gratis zullen ontvangen. Een reden te meer om snel tot aanschaffing te besluiten. W. WALTHUIS

Gedenkschrift Menno baron van Coehoorn, door N. Ypeij, met een historische toelichting door drs. P. Karstkarel, 100 blz., geïll. Uitg. (in facsimile): T. Wever b.v., Franeker (in combinatie met Buijten & Schipperheijn, Amsterdam, en Repro Holland, Alphen aan den Rijn), 1982. Prijs: f 15,-.

In 1772 verscheen bij J. Ippinga te Franeker het *Gedenkschrift der uitgevoerde daaden van den grooten Menno baron van Coehoorn*, blijkens de tekst van het titelblad „gevolgd naar het Latijn van den hooggeleerden Heere Nicolaus Ypeij, hoogleeraar in de Wis- en Vestingbouw-kunde te Franeker, Lid van de Maatschappye der Weetenschappen te Haarlem, en Raadgevend Lid van het Bataafsche Genootschap der Proef-Ondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, opgericht door een 'Beminnaar van zyn Vaderland'." Ter gelegenheid van het vijftigjarige jubileum van de Stichting Menno van Coehoorn (opgericht op 18 april 1932) werd in mei 1982 onder meer een facsimile-herdruk van dat gedenkschrift uitgegeven, aan welks 71 bladzijden tellende oorspronkelijke tekst nu een 27 pagina's beslaande historische toelichting werd toegevoegd van de hand

van de kunsthistoricus Karstkarel. In die toelichting gaat Karstkarel nauwelijks in op de rol van Van Coehoorn, hij beschrijft in grote trekken hoe het vestingbouwkundige onderwijs aan de hogeschool te Franeker plaatsvond. In hoeverre Menno van Coehoorn daar een der coryfeeën is geweest, laat hij in het midden: hij tekent meer de positie van Ypeij en diens voorgangers en opvolgers. Overigens behoeft dat de lezer niet te storen, omdat Ypeij — die een groot bewonderaar van de baron moet zijn geweest — in zijn rectorale oratie in 1770 reeds uitgebreid de lof van Nederlands vermaarde vestingbouwer had bezongen. De vertaling van die oratie uit het Latijn in het Nederlands leverde de tekst voor het Gedenkschrift.

Voor de liefhebbers andermaal een facsimile-uitgave die men gaarne aan zijn privéboekkerij zal willen toevoegen. De uitvoering is, uiteraard, om der kosten wille eenvoudig gehouden, maar de soft-covereditie van dit werkje voldoet zeker aan de eisen die de gebruiker eraan zal kunnen stellen. Zoals hiervoor reeds vermeld, wordt het boekje gratis verstrekt aan hen die intekenen op de facsimile-uitgave van de *Nieuwe Vestingbouw*. W. WALTHUIS

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap.

Teneinde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de ledenadministratie van de Koninklijke Vereniging (Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk) in voorkomend geval ter zake in te lichten.